

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava

Ajakirjanduslik digitaalmeediaprojekt:
“Mis põhjustel tulevad eestlased tagasi Eestisse elama?”

Projekti tegevusaruanne

Autor: Gitta Riener

Juhendaja: Eleri Lõhmus

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD.....	6
1.1 Ajakirjandus digitaalmeedias.....	6
1.1.1 Tähelepanu püüdmise viis digitaalmeediaprojektis.....	9
1.2 Ajakirjanduslik veebivideo digitaalmeedias.....	9
1.2.1 Digitaalne loo jutustamine videoajakirjanduses.....	10
1.3 Ajakirjandusliku digitaalmeediaprojekti veebivideo kui digitaalne jutuvestmine ja seda saatev kirjalik ajakirjandusžanr: olemuslugu.....	12
2. TÖÖPROTSESSI ÜLEVAADE.....	15
2.1 Projekti koostamise eeltöö.....	15
2.2 Tööprotsessi analüüs.....	19
3.VIDEOLOO PUBLITSEERIMINE.....	27
ENESEREFLEKSIOON.....	29
KOKKUVÕTE.....	30
Lisa 1. Magistriprojekti märkmed.....	33
Lisa 2. Võtteplaan.....	37
Lisa 3. Projekti eeldatud eelarve: tehnika ja muud vahendid.....	38
Lisa 4. Eesti Kunstiakadeemia vanemteaduri Raivo Kelomehe tagasiside.....	39
Lisa 5. Õhtulehe paberväljaandes avaldatud artikkel.....	40
KASUTATUD KIRJANDUS.....	41

SISSEJUHATUS

Pärast Euroopa Liiduga ühinemist kasvas Eestist väljaränne ning sellel oli negatiivne mõju Eesti rahvaarvule. Sellest tulenevalt muutus aktuaalseks teise riiki elama asunud eestlaste tagasi kutsumine.

Praeguseks on Eesti rahvaarv Statistikaameti andmetel tänu sisserändele juba viiendat aastat kasvanud. 2019. aastal saabus Eestisse elama 5030 inimest rohkem kui siit lahkus. Samas moodustasid 2018. aastal suurema osa rändesaldost Eesti kodakondsuseta isikud (Statistikaameti kodulehekülg, 2020).

Rahvastikuminister Riina Solmani arvates on suurenenud sisseränne mitte-eestlastest kodanike arvelt muret tekitav ja seetõttu peab ta oluliseks jälgida eestlaste osakaalu rahvastikus (Ideon, 2020).

Kui ühelt poolt on eestlaste tagasi pöördumine rahvusriigi püsimajäämise seisukohalt oluline, siis olukorra teine pool on see, et välismaalt tagasi pöörduvate eestlaste kohanemisega tegeleva Eesti Integratsiooni Sihtasutusel ei ole head ülevaadet, kes on tagasipöördujad ja milliste probleemide eest nad end kodumaal leiavad. Sellele puudujäägile viitab videointervjuus ka Tartu Ülikooli linna- ja rahvastikugeograafia professor Tiit Tammaru. Tema sõnul ei ole Eestisse naasvate eestlaste probleeme kuigi konkreetselt uuritud.

Seepärast võtsin eesmärgiks koostada ajakirjanduslikku digitaalmeediaprojekti “Mis põhjustel tulevad eestlased tagasi Eestisse elama?”, millega soovin suurendada avalikkuse teadlikkust põhjustest, miks eestlased kodumaale naasevad ja millised on nende tagasi pöördumisega seotud ootused, raskused ja rõõmud.

Minu digitaalmeediaprojekt kasutas Õhtulehe veebilehe võimalustest teksti ja video esitamist, interaktiivsust suurendasin projekti sotsiaalmeedias jagades (nii Õhtulehe Facebooki lehel kui ka isiklikul Facebooki lehel). Videoloos on intervjueeritud erineva taustaga tagasipöördujaid, kellel olid tagasi pöördumiseks erinevad isiklikud põhjused ja kes on kogenud ka erisuguseid raskusi. Minu läbi viidud intervjuude eesmärk oli anda sõna võimalikult paljudele Eestisse tagasi pöördunutele just nende endi vaatenurgast.

Otsustasin videointervjuude kasuks, sest visuaali abil saab näidata kõneleja emotsiooni ja ehedust intervjuueeritava rollis. Peale selle on tänapäeval võimalik videomaterjali kättesaadavaks teha kõigile ja üle maailma.

Kosmopoliitilise kommunikatsiooni käsitluse järgi on olulised kanalid, mis seovad üha enam inimesi, kes elavad erinevates kogukondades ja rahvusriikides. Kosmopoliidi ehk maailmakodaniku mõiste viitab ideele, et kõik inimesed elavad ja suhtlevad üha rohkem ühes ja samas globaalses kogukonnas, mitte ainult ühe riigi piires (Norris ja Inglehart, 2009: 8).

Näiteks uudise kuskil maailmas toimunud üleujutusest saavad eri kanalite kaudu ka sellest kogukonnast ja riigist geograafiliselt kaugel asuvate riikide ja piirkondade elanikud. Ideid ja pilte edastatakse kaabeltelevisiooni, satelliittelevisiooni, raadiojaamade, ajalehtede, interneti, veebisaitide, YouTube'i videote, inimestevaheliste ühenduste, suhtlusvõrgustike ja kiirsõnumite kaudu. Side on rahvusriikide vahel ühe enam võrgustatud (Norris ja Inglehart, 2009: 4–6).

Lisaks oli Õhtulehe veebilehe kaudu võimalik lugejatel-vaatajatel kogeda intervjuueeritavate räägitud lugusid erinevatest sündmustest, ilma et peaks neid ise läbi elama või intervjuueeritavaga kohtuma.

Ajakirjanduslik digitaalmeediaprojekti veebivideo “Mis põhjustel tulevad eestlased tagasi Eestisse elama?” on digitaalne jutuvestmine, kuid selle juurde kirjutatud tekst on ajakirjandusžanrilt olemuslugu. Olemuslugu on elust ja inimestest rääkiv pikem lugu, kus vahendatakse tegelaste tegusid ja sõnu ning edastatakse fakte (Pullerits, 1997: 79).

Kuna intervjuueeritavad jutustavad oma lugusid elust ja sündmustest, siis olemusloo kui ajakirjandusžanri käsitlus toetab minu koostatud ajakirjanduslikku digitaalmeediaprojekti.

Kui Bock (2011) toob välja, et videoajakirjandus on paljuski inimlik kujutluspilt konvergeeruvast meediast ja videoajakirjandus kui protsess on selline, kus üks inimene filmib, kirjutab ja redigeerib videolugusid ning lisab igapäevasele tööpraktikale uue mõõtme (Bock, 2011: 705), siis näiteks Planer ja Godulla (2020) tõdevad, et suuremahuliste digitaalsete meediaplatvormide loomine on mahukas ettevõtmine, mis tugineb iga viimase kui meeskonnaliikme pühendumusele ja oskustele ning mille õnnestumise korral võivad meediatootjad õigusega rahulolu tunda.

Seejuures ei ole ilmselgelt tegu üksnes ajakirjandusliku ettevõtmisega, vaid ka kogemusega, mis hõlmab inimestevahelisi suhteid, toimivat meeskonnatööd ja paljude erinevate oskuste ühendamist (Planer ja Godulla, 2020: 15).

Arvan, et minu ajakirjanduslik digitaalmeediaprojekt “Mis põhjustel tulevad eestlased tagasi Eestisse elama?” andis mulle juurde teadmisi ja oskusi ning võimaldus mul katsetada videoajakirjaniku rolli põhjalikult läbi erinevate tööprotsesside nii iseseisvalt kogu ajakirjanduslikku protsessi läbi viies kui ka koos Õhtulehe toimetuse töötajatega. Usun, et suuremahuline ajakirjanduslik digitaalmeediaprojekt tuleb nii pildiliselt kui ka tekstiliselt kvaliteetsem, kui seda teha meeskonnatööna.

1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD

Teoreetilistes lähtekohtades toon välja magistripjektina koostatud ajakirjanduslikku digitaalmeediaprojekti toetavad teooriad. Alljärgnevalt annan teoreetilistele lähtekohtadele tuginevalt ülevaate, kui oluline on ajakirjanduse jaoks digitaalmeediaplatvormide olemasolu ning ajakirjandusliku veebivideo koostamine digitaalmeedias. Kuna digitaalmeediaprojekti raames koostatud veebivideo kui digitaalne jutuvestmine ja selle juurde kirjutatud tekst on ajakirjandusžanrilt olemuslugu ehk *feature*, siis kirjeldan selle eripärasid. Lisan Õhtulehe paberväljaandes avaldatud artikli (Lisa 5).

1.1 Ajakirjandus digitaalmeedias

Ekström (2000) toob välja, et ajakirjanduse eesmärgid erinevates suhtlusviisides on teave, jutuvestmine ja ligitõmme. Üldises plaanis erinevad teave, jutuvestmine ja ligitõmme selle poolest, millise rolli võtab enda kanda ajakirjandus, milliseid rolle pakutakse kolmandatele pooltele ja millised rollid tõmbavad ligi vaatajaid, vt tabel A (Ekström, 2000: 469).

Tabel A

	Ajakirjandus	Auditoorium	Intervjueeritav, külaline jne
Teave	Informaator	Teadmiste saaja (kodanik)	Allikas
Jutuvestmine	Jutuvestja	Kuulaja	Tegelased
Ligitõmme	Korraldaja/eksponeri	Pealtvaataja	Esineja/väljapandu

Kui Dahlgren (2012) nendib, et ajakirjandus mitte lihtsalt ei teavita, vaid mõningal määral kõnetab meid ka emotsionaalselt ja sõnastab lahti demokraatliku osaluse (Dahlgren, 2012: 167), siis Ekström (2000) toob välja, et ajakirjandus tähendab suhtlemist turul, kus müüakse uudiseid, pilte ja lugusid (Ekström, 2000: 465).

Head lood peavad olema usaldusväärsed, kuid need ei pea olema faktilised ega kõikehõlmavad. Lood sisaldavad elemente, mis nendesse sobivad, ja kipuvad ülejäänut tähelepanuta jätma. Oluline on see, et publik oleks endiselt veendunud, et kõnealune sündmus võis toimuda just nii, nagu lugu kirjeldab (Ekström, 2000: 475).

Digitaalsed vahendid annavad võimaluse luua uusi töö tegemise viise. Näiteks selliste platvormide nagu Live Video väljatulek võimaldab reporteritel lugusid rääkida ning oma vaatajaskonnaga uuel ja kaasahaaraval moel suhelda (Radcliffe ja Ali, 2017: 39).

Ka ajakirjandusvälised inimesed kasutavad platvorme nagu Facebook, Twitter ja blogid selleks, et luua ja jagada ajakirjanduslikku materjali. Seeläbi muutub ajakirjandus järk-järgult interaktiivsemaks, koostööl põhinevamaks, mitmekesisemaks, partisanlikumaks ja vahetumaks (Dahlgren, 2012: 159–160).

Samuti üritavad meediateadlased jätkuvalt erinevaid digitaalmeedia võimalusi eristada ning seeläbi on välja töötatud palju mitmesuguseid uusi klassifikatsioone (Planer ja Godulla, 2020: 3).

Muundumist on võimalik täheldada muidugi ka sotsiaalmeedias nähtavas laias ajakirjanduslikus tegevuses. See, kuidas ja kuhu tõmmatakse piirid ajakirjanduse ja ajakirjandusvälise vahel, jääb lähiajal vaidluspunktiks. Blogid, Twitter, Facebook ja YouTube on nüüdseks aga üsna kindlasti saanud osaks avalikust sfäärist. Nende platvormide kaudu saadakse tänapäeval osa olulisest ajakirjandusest, mis võimaldab tõetruudust ning teisalt sunnib moraalselt tõega vastakuti seisma (Dahlgren, 2012: 169).

Ülemaailmse uudistesfääri areng ja võrgustiku levik mõjutab kõiki ajakirjandusorganisatsioone (Heinrich, 2011: 34). Kuna meedia areneb pidevalt, seda nii sisu kui ka korralduse osas (Kartveit, 2017: 15), siis ajakirjanduse muutumine mõjutab nii trükiseid, ringhäälinguülekandeid kui ka veebipõhiseid uudiseid (Heinrich, 2011: 34).

Peaaegu ei kasuta mitte ükski uudisteväljaanne ainult ühte leviplatvormi (Heinrich, 2011: 222) ning digitaalmeedia võimaldab igat liiki infot mitmekesistes formaatides tõhusalt edasi anda (McQuail, 2003: 25).

Heinrich (2011) toob välja tahud, mis iseloomustavad ajakirjanduse muutuvaid funktsioone tänapäeva infoajastul: võrgustikust saab ajakirjandusliku suhtluse mudel, võimaldades teabevooge mitmes suunas; võrgustikus arenevad infojadad ja ühenduvuse vood liiguvad mittelineaarsete teid pidi, edastades uudistevoogude ümberkujundatud geograafiat, ning ajakirjanduse turustusvõimalused muutuvad globaalse uudissfääri võrgus põhiteabe sõlmedeks (Heinrich, 2011: 34–35).

Samas tõdeb Dahlgren (2012), et tänapäevase veebiajakirjanduse olukorda on terviklikuna keeruline mõista. See lai valdkond koosneb näiteks peavoolu internetimeediast, alternatiivse ajakirjanduse veebisaitidest, sotsiaalmeediast, individuaalsetest ja rühmapõhistest produktsioonidest, sotsiaalsete liikumiste ning poliitilistest, usulistest ja mis tahes elustiilide eeskõnelejatest, harrastajatest jne. Faktid ja arvamused, arutelud, kõmu, mõistlik, petlik ja poeetiline – see kõik on omavahel segunenud ning nihutab ajakirjanduse ja ajakirjandusvälise traditsioonilisi piire (Dahlgren, 2012: 160).

Steensen (2013) leiab, et kui trükilehes on väljakujunenud paigutuse ja tüpograafia tõttu uudislood, artiklid, arvamused ja muud žanrid kohe äratuntavad, siis veebiajakirjandust – nii nagu seda on uuritud – iseloomustab fikseerituse puudumine, kuna see kujutab endast teatud tüüpi teksti loomist ja tarbimist viisil, kus tekstiobjekti võidakse pidevalt muuta ning uue teabe, uute hüperlinkide ja ehk isegi kasutajate loodud sisuga täiendada (Steensen, 2013: 49).

Veel tõdeb Steensen (2011), et ajakirjanduse suurenev mitmekesisus ja keerukus võib viidata ka ajakirjanduse teatavale kommunikatiivsele kollapsile, see tähendab, et ajakirjanduslikke tekste võidakse selle loojate ja lugejate poolt nii erinevalt tõlgendada kui neid ka erinevatesse kontekstidesse asetada (Steensen, 2011: 60).

Ajakirjanduse vanade vormide lugupidav parendamine ja seeläbi traditsiooniliste ajakirjandusžanrite ettevaatlik muutmine võib olla hea strateegia veebipõhise ajakirjanduse loojatele. Hüpervahendatud ajakirjandus võib põhjustada olulisi erinevusi kavatsustes ja selles, kuidas lugejad neist aru saavad. Fikseeritud konteksti puudumine, mille läbi võiks suunata ootusi ja seega veebipõhise ajaleheteksti tõlgendusi, soodustab n-ö vana meedia läbipaistvat ja lugupidavat parendamist – seeläbi võidakse aga takistada innovatsiooni (Steensen, 2013: 51).

1.1.1 Tähelepanu püüdmise viis digitaalmeediaprojektis

Kuna ajakirjandusliku digitaalmeediaprojekti pealkiri “Mis põhjustel tulevad eestlased tagasi Eestisse elama?” sai Õhtulehe veebi ja paberväljaande jaoks muudetud – “Võõrsilt tagasitulnute proovikivid: “Me räägime sama keelt, aga mõtleme ikka teistmoodi” –, siis järeldan, et on oluline leida pealkiri, mis lugejate tähelepanu püüab ja neid kõnetab.

Kui varem oli pealkirja peamiseks ülesandeks anda ajalehte sirvivale lugejale ülevaade artikli sisust – selge arusaam, millest artikkel räägib (Van Dijk 1988, viidatud Kuiken, Schuth, Spitters ja Marx, 2017: 1300 kaudu) –, siis Kuiken jt (2017) märgivad, et internetis loetavate uudiste korral on uudiseartikli pealkiri saanud uue funktsiooni (Kuiken jt, 2017: 1311).

Tänapäeval on pealkiri tihti põhiline viis, kuidas panna võimalik lugeja artikli vastu huvi tundma. See on toonud kaasa nähtuse, mida tuntakse nimetuse *clickbait* (eesti keeles klikimagnet) all. *Clickbait* on vaadeldav spetsiifilise kirjutamisstiilina, mille eesmärk on kutsuda lugejas esile uudishimu ja meelitada teda artiklit avama (Kuiken jt, 2017: 1311).

1.2 Ajakirjanduslik veebivideo digitaalmeedias

Uudisteorganisatsioonid pöörduvad ajakirjandusvormide lähenemise ajastul aina enam videoajakirjanduse kui ellujäämisstrateegia poole (Bock, 2011: 705), mistõttu meediatöötajad katsetavad erinevaid meediatüüpe ja töötavad ajakirjanduslike narratiivide arendamiseks ja vaatajaskonna leidmiseks uut moodi (Thurman ja Lupton, 2008, viidatud Kartveit, 2017: 1–2 kaudu).

Videoajakirjandus kui protsess on selline, kus üks inimene filmib, kirjutab ja redigeerib videolugusid, esindab nii sotsiaalselt kui ka materiaalselt konstrueeritud uudise vormi, lisades igapäevasele tööpraktikale uue mõõtme (Bock, 2011: 705).

Veebivideotel on hulgaliselt ka tehnilisi võtteid: näiteks loo pikkus võib olla paindlikum, lugu võib sisaldada interaktiivset graafikat, animatsioone ning kombinatsiooni fotodest ja liikuvatest piltidest (Bock, 2016: 494).

Bock (2011) toob välja, et videoajakirjandus on paljuski konvergeeruva meedia peegeldus. Kuigi kunagi oli uudistetoimetuste vahel ja nende sees kujunenud välja tööjaotus, kus mõned ajakirjanikud olid keskendunud faktide kogumisele, teised heli kogumisele ja mõned video- või stoppkadrite hankimisele, siis tänapäevases keskkonnas nõutakse kõigilt ajakirjanikelt kõigi nende asjade tegemist, ning sageli üksi (Bock, 2011: 705).

Eesti Kunstiakadeemia vanemteadur Raivo Kelomees tõdeb, et kadunud on eristus proffide ja amatööride vahel, kuna kõik teevad midagi, olenemata oma tasemest. Oluline on sõnum, mida edastatakse. Kelomehe sõnadega: “Liikuv pilt on sotsiaalse suhtluse osa, elav visand ja dokument” (Kelomees, 2015).

Bock (2011) tõdeb, et videoajakirjandus kui elukutse veel endiselt areneb ning hädavajalik on ajakirjandusorganisatsioonide jaoks see, et välditaks olukorda, kus toote odavam valmistamine toob kaasa selle, et saadav toode ise muutub samuti odavamaks (Bock, 2011:716).

1.2.1 Digitaalne loo jutustamine videoajakirjanduses

Alljärgnevalt toon välja Bocki (2011) uuringu, milles ta käsitleb, kuidas erinevate tehniliste platvormide (televisiooni, veebi ja ajalehe) ajakirjanikud oma lugusid jutustavad.

Üksi töötavad videoajakirjanikud alustasid enne oma töö juurde asumist produktsiooniplaanide loomisest. Töö materiaalsed ja ainulaadsed nõuded muutsid selle füüsiliselt koormavaks, kohati ka stressirohkeks. Ehk veel olulisemalt mõjutasid need materiaalsed ja ainulaadsed nõuded videoajakirjanike jaoks töö planeerimist ja lugude teostamist. Kuna videoajakirjanikud töötasid üksi, siis otsisid nad pigem kiiret ja lihtsat ligipääsu loo elementidele. Rohkelt aega kulus sellele, et pidada läbirääkimisi ja korraldada uudisloo filmimise kohale ligipääsu (Bock, 2011: 715).

Ajakirjanikud, kes töötasid ajalehtede heaks, olid küll teatud osas häiritud tehnilistest raskustest, kuid leidsid, et nende jaoks oli vabastav lisada oma lugudele visuaalset või helilist mõõdet. Kui kiiret tähtaega polnud, suutsid nad luua sellist tüüpi lugusid, mida videoajakirjanduse pooldajad ka propageerivad: intiimsed, rahulikuma tempoga narratiivid, mis “hingavad” sündmustest (Bock, 2011: 716).

Üks ajalehes töötav kogenenud videoajakirjanik kirjeldas, kuidas neil kasutatakse videokaamerat, statiivi ja mikrofonikaabelid, mainides irooniata, et “see ei ole televisioon”. Tõepoolest, ajalehtede videoajakirjanikud toodavad veebi jaoks tihti hoopis teistsuguse väljanägemise ja tunnetusega lugusid kui keskmine uudistesaaade televisioonis (Bock, 2011: 716).

Meediatööstuse praegune rahaline surutis suurendab tõenäoliselt sõltuvust videoajakirjanikest, kes suudavad täita paljusid ülesandeid. Oskus liita vastavalt loo vajadustele kokku video, heli, tekst ja graafika võib aidata parandada ajakirjandusliku toote kvaliteeti (Bock, 2011: 716).

Kui Bock (2011) kirjeldas üksi tegutseva veebiajakirjaniku tööprotsessi, siis Planer ja Godulla (2020) rõhutavad digitaalsete meediaplatformide juures meeskonnatöö tähtsust.

On uuritud, kuidas esitletakse veebiajakirjanduses eri tüüpi uudiseid. Näiteks Planer ja Godulla (2020) käsitlevad, milline on tööprotsess digitaalsete multimeedialugude korral. Suuremahuliste digitaalsete meediaplatformide loomine on mahukas ettevõtmine, mis tugineb iga viimase kui meeskonnaliikme pühendumusele ja oskustele ning mille õnnestumise korral võivad meediatootjad õigusega uhkust ja rahulolu tunda. Seejuures ei ole ilmselgelt tegu üksnes ajakirjandusliku ettevõtmisega, vaid kogemusega, mis hõlmab ka inimestevahelisi suhteid, toimivat meeskonnatööd ja paljude erinevate oskuste ühendamist (Planer ja Godulla, 2020: 15).

Ei ole kahtlust, et internetipõhise ajakirjanduse arenedes suureneb stiilide ja žanrite keerukus, mis omakorda kasvatab veebipõhise ajakirjanduse mitmekesisust ja seeläbi ka veebiajakirjanike rolli tähtsust (Steensen, 2009: 702).

Tulevased uuringud võiksid digitaalmeedia valdkonda põhjalikumalt käsitleda ning anda parema ülevaate näiteks sellest, mis puudutab ajakirjandusliku loo jutustamise protsessi ja sellega tegelevate meediaettevõtete ärimudeleid, formaadi populaarsust lugejate seas ja sotsiaalmeedia keskkondades, samuti kvaliteedijuhtimist ning projektijuhtimise oskusi ja kogemusi (Planer ja Godulla, 2020: 15).

Näiteks Himma-Kadakase (2018) uuringust selgub, et ootused Eesti veebiajakirjanike tööle on peamiselt kvantitatiivsed. Seetõttu puudub veebiajakirjanikel sageli võimalus luua sisukat ning tehniliselt mitmekülgset materjali. “Nii kasutavadki ajakirjanikud väikest osa oskustest ja pädevustest, mis neil ajakirjanikena on, ehkki nii toimetuste juhid kui ka reporterid eeldavad, et veebis töötavad ajakirjanikud peavad olema paljuoskuslikud” (Himma-Kadakas, 2018: 77).

1.3 Ajakirjandusliku digitaalmeediaprojekti veebivideo kui digitaalne jutuvestmine ja seda saatev kirjalik ajakirjandusžanr: olemuslugu

Video on saanud veebiuudiste keskseks osaks. Uudse uudisvormina esile kerkinud videouudiseid avaldatakse mitmekesise narratiivse struktuuri, stiili ja vorminguga. Video nõuab tähelepanu juhtimist ka jutustamisstiilile, kuna videolugu toodetakse, koostatakse ja kirjutatakse tekstipõhisest loost väga erinevalt (Bock, 2016: 493).

McQuail (2003) toob välja, et sisu koostatakse vastavalt formaadile, mis omakorda on vastavuses kuulaja või vaataja eelistustega (McQuail, 2003: 300).

Digitaalset jutuvestmist kasutatakse interaktiivsuse pakkumiseks, teabe loomiseks ja jagamiseks ning immersiooni tekitamiseks. Nii nagu digitaalse jutuvestmise nimetuski ütleb, tähendab see lugude jutustamist digitaalselt. Põhimõtteliselt kujutab digitaalne jutuvestmine enesest kombinatsiooni digitaalsest sisust/meediast ja jutuvestmise kunstist, milles digitaalset meediumit kasutatakse audio-videolugude jutustamiseks, loomiseks või esitamiseks (Somvanshi, 2019: 65).

Digitaalne jutuvestmine hõlmab endas dokumentaalfilme, audiovisuaalsed filme, esseesid, ajaloolisi või pealtnägijate jutustusi, lühifilme, memuaare, narratiive, uurimistulemusi, esitlusi jne. Digitaalne jutuvestmine järgib loomealaseid traditsioone nagu näiteks helisignaalid, seisvate piltidega fotograafia, audiovisuaalne filmikunst, digitaalringhääling. Digitaalses loos võib sisalduda üks või mitu eelmainitud jutuvestmise vormidest. Kõige levinum kombinatsioon selles žanris on digitaalse meedia, nagu animatsiooni, audio, graafika, sotsiaalmeedia, muusika, veebiväljaannete, jutustuste, video ja kirjutiste lisamine loole (Somvanshi, 2019: 65).

Olemuslool on informeerivad funktsioonid, kuid see ei esitle operatiivset teavet nagu uudislood. See on pikem kirjutis elust ja inimestest, kus on esitatud tegelaste teod ja sõnad ning faktid. Olemuslugu võib olla kirjutatud igal inimlikku huvi pakkuval teemal ja see säilib ajas kauem kui uudis – seda saab lugeda ka kuu, sageli isegi aastate pärast (Pullerits, 1997: 79).

Kuna olemuslugu on palju pikem kui uudis, nõuab see pikemat ettevalmistamist materjali kogumisel ja suurt rolli mängivad ajakirjaniku loomingulised võimed (Pullerits, 1997: 81).

Pullerits (1997) toob välja, et olemuslool on kaks lähenemismoodust, kas portree või ülevaade. Oma ajakirjanduslikus digitaalmeediaprojektis kasutasin ülevaadet aluseks võtvast lähenemist

Ülevaate korral kogutakse palju erinevat materjali, et lugu ei kujuneks monotoonseks. Selle lähenemisega keskendutakse mõnele subjektide grupile, mis annab võimaluse kesksest ideest anda laiema ülevaate (Pullerits, 1997: 84). Ülevaatelise olemusloo planeerimine on mitmeetapiline, kuid esialgne plaan ei ole lõplik – iga olemuslugu oma lõppkujul erineb vähem või rohkem algselt kavandatud. Planeerimisel on kolm etappi: otsitav etapp, prioriteetide määramise etapp ja reporteritööeelne etapp (Pullerits, 1997: 89).

OTSITAV ETAPP

Pullerits toob välja ajakirjaniku William E. Blundelli soovitusel, mida järgida ülevaatelise lähenemisega olemusloo tüüpplaanis.

- Ajalugu. Kas sündmusel ja selle arengul on juuri minevikus? Kui laiaulatuslik ja mitmekesine on sündmus ja selle areng?
- Põhjused. Majanduslikud, sotsiaalsed, poliitilised, psühholoogilised.
- Mõjud ja tagajärjed. Millele või kellele tuleb sündmus kasuks või kahjuks? Vastumeetmed, näiteks mida võetakse ette sündmuse takistamiseks või selle tagajärgede leevendamiseks. Tulevik ehk mis võib juhtuda, kui sündmuse areng takistamatult jätkub (Pullerits, 1997: 89–90).

PRIORITEETIDE MÄÄRAMISE ETAPP

Tüüpplaanist tuleks välja võtta need aspektid, mis haakuvad loo keskse ideega. Tüüpplaani koostamine on enne prioriteetide määramist vajalik, et tekiks subjektist ülevaatlik pilt. Tüüpplaani alusel on lihtsam ka prioriteete ümber hinnata (Pullerits, 1997: 92).

REPORTERITÖÖEELNE ETAPP

Pärast plaani koostamist ja prioriteetide püstitamist tekib ülevaade, et mida on veel vaja loosse juurde lisada. Vajalikku info saab juurde küsida oma ala asjatundjatelt (Pullerits, 1997: 92).

2. TÖÖPROTSESSI ÜLEVAADE

2.1. Projekti koostamise eeltöö

Järgnevalt kirjeldan, kuidas valmistusin projekti läbi viima, milliseid allikaid ja uuringuid kasutasin enne intervjuude tegemist ning kuidas valmistusin probleemloo koostamiseks.

Eestlaste tagasi pöördumise teema hakkas mulle huvi pakkuma, kui ajakirjanduses oli palju juttu sellest, et eesti rahvas vananeb, sündivus on väike ja paljud eesti inimesed on riigist lahkunud. Samas on puudus oskus- ja lihttöolistest ning suurem osa sisserändajad ei ole eestlased, vaid pigem ukrainlased, kes teevad lihtsamaid töid. Mitmes artiklis peeti oluliseks, et rahvusriigi säilimiseks peaksid tagasi pöörduma just eesti inimesed.

Lugesdes eri väljaannete artikleid sain aru, et ka eestlaste endi tagasipöördumine on probleemne. Põhjalikumalt internetis uurides sattusin linkidele, kus sain teada, et nõu antakse Eestisse elama asunud mitte-eestlastele. Küll aga ei leidnud ma teavet selle kohta, kust saavad tuge tagasi tulla soovivad eestlased, millised on nende probleemid tagasi pöördumisel, miks nad lahkusid ja naasesid – need teemad tekitasid küsimusi ja teavet selle kohta ei leidnud.

Informatsiooni otsima asudes ja võttes ühendust erinevate organisatsioonide ja ministeeriumitega, kirjutasin Piret Hartmannile (Kultuuriministeeriumi kultuurilise mitmekesisuse asekancler) ja Anne-Ly Reimaale (Kultuuriministeeriumi lõimumisvaldkonna rahvusvaheliste suhete juht), kellega alustasin kirjavahetust 2019. aasta mais. Kirja ja telefoni teel konsulteerides järeldasin, et kogu teema on väga lai ning uut informatsiooni lisandus pidevalt (samamoodi tuleb seda ka praegugi kogu aeg juurde).

2019. aasta märtsis-aprillis, kui vestlesin telefoni teel Kaire Cockeriga (*Integratsiooni SA* tagasipöördujate nõustaja), selgus, tema sõnul oli ta toona ainus nõustaja, kes tegeles tagasipöördujatega. Ta mainis, et tagasipöördujate nõustamisteenus vajaks kindlasti täiendamist ja sellega tegeletakse. Nüüdseks on hakatud tagasipöördujate murekohtadele rohkem tähelepanu pöörama. Integratsiooni Sihtasutus korraldas Eestisse tagasi tulnutele mitmes Eesti linnas kogemuskohvikuid, kus räägiti nii muredest kui ka rõõmudest, samuti on Integratsiooni Sihtasutus täiendatud kodulehte, mis on praegu informatiivsem kui aasta tagasi.

Sügisel 2019. võtsin uuesti ühendust Kaire Cockeriga, sest kevadel 2019 lubas ta abiks olla ja aidata mind tagasipöördujatega kokku viia. Cockeri sõnul alustati kogemuskohvikutega, ent kahjuks ta ei soovinud, et ma mõnel koosolekul osaleksin. Pakkusin välja erinevaid variante, et võin kohale tulla ilma kaamerata ja ise hiljem mõne tagasipöördujaga enda jaoks vajalikud intervjuud kokku leppida. Üheks põhjuseks, miks ta minu osalemist ei soovinud, oli see, et teema oli tema sõnul oli liiga tundlik ja tagasipöördujatele see kindlasti ei meeldiks. Leppisime kokku, et ta isiklikult ise küsib, kas keegi on nõus mulle intervjuud andma, ent sain hiljem Cockerilt telefoni teel eitava vastuse – mitte keegi ei olnud nõus.

Kogemuskohvikute kuulutusest sain ka Kaire Povilaitise kontakti, tema viis läbi ühte kogemiskohvikut. Kirja teel soovitas ta mul tutvuda Neeme Raua artiklitega tagasipöördujate teemal, Integratsiooni SA kodulehega ja tema enda andragoogikaalase seminaritööga “Tagasipöördujate kogemused ja õpivajadused Eestis kohanemisel ja tööle asumisel”, kuid intervjuud ta anda ei soovinud.

Kui selgus, et ka Integratsiooni SA abil ma ühtegi tagasipöördujat ei leia, asusin neid otsima sotsiaalmeedia vahendusel. Leidsin Facebooki kommuuni “Tagasi Eestisse”, kust saingi kontakti hiljem minu videoloos osalenud tagasipöördujatega.

Enne tagasipöördujatega kokkusaamist soovisin aru saada nende isiklikest kogemustest välismaal olles ja nende probleemidest, mis tekkisid nii ära olles kui ka tagasi tulles. Seetõttu lugesin kogu projekti valmistamise protsessi vältel kirjalikke allikaid, uuringuid, ajaleheartikleid, internetiallikaid.

Korpratsiooni Rotalia välja antud ülevaates eestlaste repatrieerumisest “Tagasi koju?” kirjutas 2008. aastal Rotalia vilistlane Oliver Lukason, et diskussioon eestlaste tagasipöördumisest on oluline ning sageli saadab Eestisse tagasi pöörduda soovijaid teadmatus ja palju negatiivseid emotsioone (Lukason, 2008: 4). Sellest võib järeldada, et Eesti ühiskonna jaoks oli juba 2008. aastal murekohaks see, et rahvastiku vananemise, vähese sündivuse ja veel mitme protsessi taustal oli eestlaste naasmine kodumaale vajalik.

Tutvusin ka erinevate rändestatistikat puudutavate ülevaadetega. Nii statistikaameti andmed kui ka rändestatistika ülevaade näitasid, et viimastel aastatel pöördub Eestisse tagasi järjest rohkem eestlasi.

Samas tõdesid Integratsiooni SA nõustaja Kaire Cocker ja Anne-Ly Reimaa, et tagasipöördujatel esineb raskusi (psühholoogilisi, majanduslikke, perekondlikke jne), kuid kes on konkreetsemalt tagasipöördujad, sellest ülevaadet ei ole. Ka enne intervjuudele minekut puudus mul piisav teadmine, mida võisid intervjuueeritavad Eestist eemal olles kogeda ja mida kogeti tagasi tulles. Kuna suhtlesin intervjuuks nõusoleku andnud tagasipöördujatega Facebookis, ei olnud mul üldist vajalikku teavet kõigi aspektide kohta, mida kogetakse riigist lahkudes ja tagasi tulles. Seetõttu arvan, et põgusa ülevaate andsid eestlaste olukordadest ja nende mõttemaailmadest erinevad kirjeldused, lood, mis leidsin näiteks ajaleheartiklitest ja raamatust “Eesti udest – sisse, välja. Kõned, artiklid, esseed”. Nii sain ideid ja mõtteid, mis võivad olla tagasipöördujate murekohad, miks tullakse tagasi ja ka miks lahkutakse. Uurisin, millised on bürokraatiaga seonduvad toimingud, integreerumise probleemid (eriti lastega peredel), töökoha ja kindlustunde küsimused tagasipöördumisel, väljarände plussid (nt hariduse omandamine, silmaringi avardamine, eestlaseks olemise väärtustamine) ja miinused (kas välismaal olles saab inimesest maailmakodanik; millal kaotab eestlane oma identiteedi; kas minek on olnud katsumusterohke, nõudnud eneseületust).

Peale selle, et tutvusin kirjalike allikate ja uuringutega, lugesin mõningaid rändeteemalisi ajaleheartikleid.

Alljärgnevalt toon välja ajalehe artiklite lingid.

“Oskustöölise Soomest tagasikutsumiseks vajab Eesti muutust suhtumises”:

<https://novaator.err.ee/256401/oskustooliste-soomest-tagasikutsumiseks-vajab-eesti-muutust-suhtumises>.

“Sisserändajate tung mõjutab ka Eestit: Euroopasse tullakse peamiselt Ukrainast”:

<https://www.ohtuleht.ee/918131/sisserandajate-tung-mojutab-ka-eestit-euroopasse-tullakse-peamiselt-ukrainast>.

“Eestisse saabub sisserändajaid ülekaalukalt kõige enam Venemaalt ja Ukrainast”:

<https://www.postimees.ee/3968567/eestisse-saabub-sisserandajaid-ulekaalukalt-koige-enam-venemaalt-ja-ukrainast>

“Tagasipöördujad: tagasi Eestisse? Tagasi konnatiiki? Kas ma saan siin üldse hakkama?”

https://arvamus.postimees.ee/4445085/tagasipoordujad-tagasi-eestisse-tagasi-konnatiiki-kas-ma-saan-siin-uldse-hakkama?_ga=2.105644618.834734554.1594760950-1374236558.1586261570

Samuti tutvusin alljärgnevate internetiallikatega.

Global Estonian on kogukond, mille on loonud eestlased eestlastele. See on mittetulundusprojekt, mis toob kokku eestlaste ühiskondlikke, haridus- ja kultuuriorganisatsioone. Samuti on sinna koondunud ülemaailmsed Eestist huvitatud ettevõtjad. <https://globalestonian.com/et/meist>

Integratsiooni Sihtasutus nõustab tagasipöördujaid. Nõustaja aitab vajadusel planeerida tagasipöördumist Eestisse, pakutakse praktilist teavet, näiteks millised toetused on tagasipöördumisel, kuidas leida uus töökoht jne. Kogu informatsioon on koondatud ka koduleheküljele <https://www.integratsioon.ee/>.

Rände kohta sain ülevaatliku pildi Eesti inimarengu aruandest 2016/2017 “Eesti rändeajastul.

Kas Eestis toimub rändepööre? Välisrände suundumised 2000–2015”.

<https://2017.inimareng.ee/ranne-ja-rahvastiku-muutused-eestis-ning-euroopas/kas-eestis-toimub-randepoore/>.

Tutvusin ka ministeeriumite kodulehtedega:

<https://www.hm.ee/et/tegevused/eestlased-valismaal/rahvuskaaslaste-programm>

<https://www.kul.ee/et/uudised/alates-maist-eestisse-tagasipoordujatele-avatud-uus-noustamisteenus>

2.2 Tööprotsessi analüüs

Tööprotsessi analüüsis kirjeldan projekti ettevalmistamise ja koostamise protsessi, asetades end toimetaja, intervjueri, stsenaaristi, operaatori ja monteerija rolli.

Toimetaja. Kogu toimetamisprotsess sai alguse 2019. aasta kevadel. Pidasin kirjavahetust Integratsiooni Sihtasutuse nõustajate ja kultuuriministeeriumi esindajatega, kes tegelevad eestlaste tagasipöördumise valdkonnaga. Sügisel 2019 jätkasin intensiivset kirjavahetust Integratsiooni Sihtasutusega, kuna sügisel soovisin alustada intervjuude tegemisega. Kahjuks ei sujunud kõik plaanide kohaselt. Sain aru, et tuleks pigem helistada. Pärast mitmeid telefonikõnesid ja saadetud kirju järeldasin, et Integratsiooni Sihtasutus ei soovi mind tagasipöördujatega kokku viia. Seega alustan intervjuueeritavate otsimist iseseisvalt.

Audiovisuaalses videoprojektis osalenud inimesed leidsin Facebooki grupist “Tagasi Eestisse”. Kirjutasin Facebookis individuaalselt igale inimesele, et sooviksin teda kaasata magistriprojekti. Pöördusin selle ettepanekuga inimeste poole ajavahemikus september 2019 – jaanuar 2020. Kirjalikke pöördumisi tegin umbes 50, neist nõusoleku andsid kümme. Esmane kontakt sisaldas minu tutvustust, magistriprojekti üldist kirjeldust ja eesmärki, miks ma seda teen. Kui olin saanud positiivse vastuse, saatsin igale inimesele küsimused.

Mitme inimesega tuli kokku saamisel ette isiklikke probleeme (näiteks üks teavitas, et saab intervjuud anda pärast sünnitust) ja kõik nõusoleku andnud inimesed ei elanud Tallinnas. Seepärast ei olnud võimalik intervjuuerida kõiki kümnet tagasipöördunut, kes nõusoleku olid andnud. Mitmekümne inimese poole pöördumisel sai selgeks, et konkreetset valimit (arvestades vanust, sugu, perekonnaseisu, eraldi õpilasi jne) on raske moodustada. Seetõttu tegin intervjuud nende inimestega, kes olid nõus.

Minu jaoks oli oluline inimeste nõusolek ja avatus – soov oma lugu rääkida. Ometigi tuli Integratsiooni Sihtasutuse töötajatega pidada mitu kuud kirjavahetust ja telefonivestlust, enne kui sain lõpuks nendepoolse nõusoleku, et intervjuud läbi viia.

Integratsiooni Sihtasutuse töötajatega leppisin intervjuud kokku e-posti teel ja intervjuusid käisin tegemas nende kontoris. Anne-Ly Reimaa (lõimumisvaldkonna rahvusvaheliste suhete juht) kutsus mind lõimumisteemalisele konverentsile, kus sain teha temaga intervjuu. Kohe sealsamas konverentsil andis intervjuuks oma nõusoleku rahvastikugeograafia professor Tiit Tammaru.

Toimetamise juures pean oluliseks seda, et poole aasta vältel, kui soovisin teha intervjuusid, olin pidevalt kirjalikult kontaktis inimestega, keda soovisin intervjuuerida. Sellega kaasnes teema pidev selgitamine ja intervjuu aegade kokku leppimine. Samuti oli toimetamisprotsessi juures tähtis kogu lindistatud materjali kokku panemine (intervjuude uuesti läbikuulamine, sisu mitu korda muutmine ja lõpliku fookuse leidmine). Pidasin oluliseks kõigi intervjuude üheks terviklikuks looks kokku panemist nii, et ilmneks loo mõte, lugu oleks visuaalselt tasemel, see edastaks sõnumit ja oleks oluline mõnele eestlastele, kes on tagasi tulnud või soovib tagasi tulla. Soovisin järgida kõiki neid põhimõtteid nii toimetamisel kui ta stsenaariumit planeerides.

Intervjuuerija. Pean intervjuude tegemist tagasipöördujatega emotsionaalselt raskeks, kuna pidin suutma kohaneda iga inimesega – igaühe lugu oli erinev ja nõudis oskust kuulata. Samuti valmistas raskusi see, et intervjuuks oli vaja leida sobiv aeg ja koht. Mitu korda pidin intervjuusid edasi lükkama, sest intervjueeritaval jäi laps haigeks, tulid ette töökohustused jne. Mõne intervjuu puhul otsustasin sõita intervjueeritava kodulinna, et lugu tehtud saaks. Näiteks sõitsin Pärnusse Etheli juurde või Rakverre Maarika juurde. Eraldi märkmed kõigi intervjueeritavate kohta leiab lisast 1.

Juhtus ka seda, et pidin intervjuu läbi viima kaks korda, see juhtus näiteks Janega, sest esimese intervjuu helikvaliteet ei olnud hea (taustal oli kuulda müra). Leppisime kokku uue intervjuu aja, kuid kahjuks ei õnnestunud võtte ka teisel korral, sest ta ei suutnud intervjuud anda, põhjuseks meelde tulnud mälestused Inglismaal elatud aastatest. Intervjuu lõppes pisaratega.

Enne intervjuude salvestamist rääkisin kõigi intervjueeritavatega veel kord läbi, mida küsin. Kuigi kõik intervjueeritavad teadsid mu küsimusi ette, siis intervjuu vältel lisasin neid ka juurde ning mõne intervjuu puhul pani just planeerimata küsimus intervjueeritava rohkem rääkima. Mõni intervjueeritav oli lühidalt vastuse enda jaoks läbi mõelnud, kui teadis, mis küsimus täpselt tuleb. Et aga lugu tuleks informatiivsem, nägin vaeva selle nimel, et intervjueeritav räägiks pigem rohkem kui vähem. Sellegipoolest vastas mõni intervjueeritav kõigest ühe lausega ning neil juhtudel oligi abi lisaküsimustest, mida intervjueeritavad ette ei teadnud.

Lisaks pidasin oluliseks, et minu esitatud küsimused oleksid pigem lühikesed ja selgesti arusaadavad. Esialgne plaan oli ka enda küsimusi videoloosse sisse jätta, mistõttu proovisin teadlikult vältida küsimusi, mida ma videoloos kasutada ei saa. Näiteks proovisin vältida komistamisi ja sõnakordusi ning panin rõhku selgelt ja korrektselt esitatud küsimustele.

Püüdsin selle poole, et intervjuerimisel tekiks sõbralik õhkkond. Leian, et oskaksin intervjueritavat hästi aduda: kas ta on valmis enda teemadest rääkima ka kaamera ees; kas tal on hetkel sobiv tuju isiklikel teemadel rääkida. Kui sain aru, et intervjueritav pigem ei olegi valmis kaamera ees rääkima, siis jätsin kaamera seisma ja rääkisin kõik küsimused intervjueritavaga läbi. Kui ta oli julgust kogunud ja valmis rääkida, panin ka kaamera salvestama.

Kui olin tagasipöördujaga Facebookis vestelnud, saanud intervjuuks nõusoleku ja temaga tutvunud (näiteks Sirjega rääkisime enne kohtumist ka telefoni teel), siis intervjuu küsimused saatsin samuti Facebooki vahendusel. Küsimused, mida kõigilt tagasipöördujatelt küsisin, olid järgmised.

- Miks te lahkusite Eestist?
- Mis põhjusel tagasi tulite?
- Kuidas oli elu mujal riigis?
- Kas oli kohanemiskursi lahkudes ja tagasi tulles? Millised need raskused olid?
- Kas soovitate ka teistel eestlastel kodumaalt lahkuda?
- Millised oleksid teiepoolset soovitusi, et tagasi tulles paremini kohaneda?

Inimesi, kes intervjuust keeldusid, oli paarikümne ringis. Mõne inimese vastus oli konkreetne: “Kahetsen tagasitulekut ja intervjuud ei soovi anda.” Mõni vastas, et see on küll väga oluline projekt ja kindlasti on ta nõus osalema, aga pigem aprillis või mais. Läbirääkimistele inimestega, kes projektis ei osalenud (alates septembrist 2019 kuni veebruarini 2020), kulus samuti hulk tunde. Seega toimus intervjueritavate leidmine, selgitustöö ja kohtumiste kokkuleppimine mitme nädala, isegi mitme kuu vältel.

Integratsiooni Sihtasutuste töötajatega soovisin teha intervjuusid, et audiovisuaalses videoprojektis oleks kajastatud ka oma ala spetsialistide arvamused ja soovitusel tagasipöördujatele. Integratsiooni Sihtasutusele saatsin e-kirjaga järgmised küsimused.

Millega tegeleb Integratsiooni Sihtasutus?

Millist nõu tagasipöördujatele antakse?

Kes on need inimesed, kes pöörduvad tagasi?

Mida soovitate tagasipöördujatele, et tagasi tulles paremini kohaneda?

Kuidas aitab tagasipöördujaid Eesti riik?

Kas inimeste lahkumine on positiivne või negatiivne?

Erinevalt eelnevalt kirjeldatud intervjuudest polnud rahvastikugeograafia professori Tiit Tammaruga tehtud intervjuu ette valmistatud. Küsimused mõtlesin välja kohapeal, kui temaga esimest korda lõimumiskonverentsil kohtusin. Läksin kokkulepitud intervjuud tegema kultuuriministeeriumi lõimumisvaldkonna rahvusvaheliste suhete juhi Anne-Ly Reimaaga, kes soovitas kohapeal, et teeksin intervjuu ka Tammaruga. Oli positiivne, et ta oli nõus intervjuu andma kohe, ilma kokku leppimata.

Tuli ka ette, et esitasin valet eeldust sisaldava küsimuse, näiteks arvates, et intervjuueeritav tuli tagasi rõõmuga ja kõik laabus probleemideta (“Kui palju heameelt ja rõõmu valmistas teile tagasitulek?”). Iga intervjuueeritav ei pruukinud näha tagasitulekus niivõrd positiivset – oli ka neid, kes olid kogenud pigem raskusi ja takistusi. Seega järelتان, et ajakirjanduslikke intervjuusid tehes oleks saanud küsimusi esitada täpsemalt ning arendada tuleks endas kuulamise ja küsimuste sõnastamise oskust. Nagu Harro-Loit ja Ugur tõdevad, on kuulamispõhise küsitlemise treenimine kognitiivselt keeruline. Tuleb harjuda kuulamist, arendada refleksioonioskust ning täpsete ja konkreetsete küsimuste esitamist (Harro-Loit ja Ugur, 2017: 15).

Arvestades kõiki tehtud intervjuusid, sõite Pärnusse ja Rakverre ning seal viibitud aega (tutvumine inimesega kohapeal, s.t mitte enam kirjalikult, tema loo kuulamine, intervjuu tegemine), kulus materjali kogumiseks kokku umbes 50 tundi. Monteerimisele kulus umbes 210 ja toimetamisele umbes 120 töötundi.

Mõni kohtumine ei läinud vastavalt minu esialgsele ajakavale, kuid üldiselt oli ajagraafikus püsimine enam-vähem paigas. Tunnen, et intervjuude läbiviimine sõltus rohkem minust kui osalejatest. Kokkuvõtlikult leian, et intervjuud sujusid ladusalt ja sain kogu vajaliku informatsiooni, mida videoloos kasutada soovisin. Arvan, et audiovisuaalses videoprojektis osalenud tagasipöördujate ja nende nõustajatega tehtud intervjuud, samuti rahvastikugeograafia professori Tiit Tammaru arvamus tagasipöördujate kohta andsid magistriprojekti koostamiseks kogu vajaliku teabe.

Stsenarist. Teose sisu peale hakkasin mõtlema 2019. aasta kevadel. Soovides järgida esialgset plaani ehk koostada kuni 40-minutilise videoloo, alustasin intervjuude ettevalmistamist. Kindel plaan oli intervjuuerida mitut inimest ja lootsin, et õnnestub kajastada intervjueeritavate erinevaid seisukohti. Pidasin loo juures oluliseks informatiivsust ja erinevate seisukohtade, arvamuste ja lugude paljusust.

Kui veebruariks olid peaaegu kõik intervjuud tehtud, asusin neid läbi kuulama ja toimetama, järgides oma esialgset ideed, et esile tuleksid intervjueeritavate erinevad seisukohad.

Videoloo plaanidena soovisin kasutada enda vabas stiilis filmitud plaane – ma ei pannud suurt rõhku videoplaanide korrektsusele, olin arvestanud, et plaanid on lihtsad, võimalik, et kohati värisevad, naturaalse taustamüraga, ning kui vaja, siis ka kiirelt filmitud ehk filmitud selliselt, nagu hetkeolukord nõuab. Pidasin seda oluliseks, kuna ka igapäevaselt ajakirjanikuna tööd tehes tuleb ette olukordi, mida ei saa ette kavandada ei teksti, video ega ka küsimuste esitamise seisukohast.

Usun, et ajakirjanikule tuleb kasuks oskus tegutseda vastavalt hetkesituatsioonile kiirelt ja tõhusalt – ka enda tööd ajakirjanikuna tehes olen kogenud, et ette võib tulla juhuseid, kui ei olegi aega pikalt planeerida või eelnevalt ette valmistada. Selle projekti raames ilmes seda Aigi ja Etheli puhul. Leppisin Aigiga intervjuu kokku, aga samal päeval selgus, et ta ööbib erinevalt varasemast plaanist hotellis ja tal on aega intervjuuks ainult öhtul pärast viit hotelli fuajeest. Ethel aga elas Pärnus ja olime Facebooki teel temaga kindla päeva intervjuuks kokku leppinud. Kuna tal oli kodukontor ja lapsed, siis sama päeva hommikul, kui Pärnusse sõitsin, selgus, et see ajavahemik, kui saan intervjuud teha, on umbes 30 minutit. Seega ei jäänud aega põhjalikke katteplaane filmida.

Kui esimesed intervjuud filmisin statiivilt, siis näiteks Rakverre sõites ja mööda linna kõndides tundus mulle, et käest on teatud olukorras filmida lihtsam ja kiirem ning plaanid saavad ka huvitavamad.

Kuna eelkaitsmisel selgus, et videolool puudus kindel fookus, siis pidin kogu loo sisu, mõtte ja ülesehituse ümber struktureerima. Seetõttu alustasin kogu stsenaariumi ümbertegemist. Alustuseks kuulasin kõik intervjuud veel kord läbi, et leida videoloole uus sisu ja mõte.

Loobusin silmas pidamast videoloo algset kavandatud pikkust ja panin suurema rõhu loo mõttele ja sõnumi edastamisele. Lõplik videoloo stsenaarium valmis pärast intervjuude kokkulõikamist.

Leian, et kuna minu intervjuueeritavad olid kõik väga erinevad, siis nendelt saadud informatsioon avalikkusele sai kokku väga mitmekülgne ja huvitav. Samade tunnuste alusel inimeste leidmine (vanus, sugu, haridus, perekonnaseis jne) oleks osutunud väga keeruliseks, sest ühesuguste tunnustega inimesi, kes oleksid olnud nõus intervjuud andma, ei oleks ma leidnud. Väga palju oli abiks ka see, et kõik tagasipöördujad, kes olid nõus intervjuud andma, olid avatud ja rääkisid isegi rohkem, kui neilt küsisin. Ainukeseks miinuseks intervjuude läbi viimisel pean seda, et sageli ei olnud selleks sobivat kohta. Pidin leppima olukorraga, mis parasjagu oli. Eriti oluline oli sobiva ruumi leidmine seepärast, et videole ei jääks taustamüra. Sellest tulenevalt muutsid reaalsed olukorrad sageli ka esialgset stsenaariumiplaani.

Kasutasin projekti tegemisel tööandja tehnikat, mis oli mul alati käepärast võtta. See tegi ka intervjuude kokkuleppimise minu jaoks lihtsamaks, kuivõrd ma pidanud arvestama, millal saan kaamerat ja selle juurde vajalikku tehnikat laenata. Monteerimisega alustasin tööandja arvutis. Seoses koroonaviiruse tekitatud kriisiga ei olnud märtsi keskpaigast enam võimalik töö juurde naasta. See tegi monteerimisse pausi, sest töötaja, kelle arvutis ma monteerisin, oli arvuti koju viinud, ta elas Raplas ja oli haigestunud. Märtsi lõpus sõitsin Raplasse, sain oma töö mälupeal ja alustasin taas monteerimist ning intervjuude toimetamist enda arvutis.

Operaator. Operaatori tööd tehes püüdsin enne inimesega kokku saamist täpsustada niipalju kui võimalik, kus intervjuu toimub, et saada aimdust, mida tuleks kohapeal filmida. Kuigi võtteplaani algne visioon oli olemas, siis tihti selgus inimesega kokkusaamisel, et loo jaoks kavandatud plaane ei saagi filmida. Pidin kiiresti kohapea ümber mõtlema, kuidas toimida. Proovisin filmida niipalju plaane kui võimalik kohapeal. Kuna inimesed jutustasid ja andsid intervjuu oma eemal viibitud aastate kohta, siis filmides sain aru, et võib juhtuda, et kohapeal filmitud plaane ei lähe loo monteerimisel vaja. Videoloo kätteplaane filmisin nii käest kui ka kaamerajalaga. Pärast eelkaitsmist, kui kogu loo stsenaarium muutus, läksin videolooks uuesti plaane filmima.

Väriseva pildi vältimiseks said lõpuks kõik plaanid filmitud kaamerajala pealt. Paraku oli koroonaaeg ja Tallinna üldplaanid ei olnud kuigi rahvarohked ning tundusid seetõttu igavad. Et pääseda vajadusest ise valgust reguleerida, olin sättinud kaamera automaatprogrammi peale. Pigem oli kaamera oma ülesehituselt lihtne ja autonoomne ning ma vajanud eelnevalt koolitust, kuidas see töötab. Pigem võiks nimetada seda lihtsaks reisikaameraks kui professionaali televisioonikaameraks. Nii oli ka esialgsete plaanide sihiks pigem lihtne, ilma spetsiaalse valgustusega ja vajadusel ka käest filmitud materjal.

Monteerija. Monteerimisega olin iseseisvalt kokku puutunud audiovisuaalse teksti loomise kursusel. Sügisel 2019 võtsin Balti Meedia Filmikooli kahepäevase Adobe Premiere Pro programmis monteerimise kursuse ja lisaks Äripäeva koolitusskeskuse kahepäevase kursuse. Tuginedes monteerimiskursustele oli magistriprojekti esialgne mõte kogu videolugu iseseisvalt monteerida. Mitmeid variante monteerides pidin nentima, et monteerimisprogramm on tehniliselt väga keeruline, mahukas ja kuluks mitmeid aastaid harjutamist, et valmis saada kõrgetasemeline video. Samas olin omandanud algteadmised ja võtted, mis aitasid mul magistriprojekti videolugu teatud maani monteerida – oskus intervjuusid kokku panna, lõigata katteplaan, sättida vajadusel heli jne. Samu oskusi olen saanud kasutada ka oma töös Õhtulehes.

Kuid magistriprojektiga edasi minnes tõdesin, et minu monteerimisoskused ei ole siiski piisavad. Seetõttu konsulteerisin ka professionaalse monteerija Tiit Looga, kes mulle monteerimisel abi osutas.

Monteerimisega hakkasin tegelema, kui videolooks vajalikud intervjuud olid tehtud ja esialgsed katteplaanid filmitud. Monteerimisega tegelesin 2020. aasta veebruarist sama aasta juunini, selle ajavahemiku sisse jäi videoloo esimese versiooni valmimine, selle parandamine, stsenaariumi muutmine ja lõppversiooni koostamine.

Montaažietapis kuulasin kõik intervjuud läbi ja tegin enda jaoks vajalikud märkmed. Järgisin visandatud režiiplaani, aga monteerimise käigus muutsin seda mitmeid kordi. Kuigi tagasipöördujate intervjuud oli vahel 15-minutilised, jätsin palju teksti välja, sest ei soovinud kajastada kogu juttu. Võtsin eesmärgiks, et video oleks tempokas ega hakkaks venima, seetõttu valisin välja enda jaoks olulisemad intervjuukohad.

Huvitav oli see, et kuigi küsisin tagasipöördumatelt sarnaseid küsimusi, sain alati erinevad vastused. Selle põhjuseks oli kindlasti ka see, et iga tagasipöörduja oli erineva taustaga. Videointervjuude kokkulõikamisel juhindusin võtteplaanist (Lisa 2).

Magistriprojekti avaldamisele läinud lõppversiooni asjus pidasin nõu Õhtulehe videotoimetuse juhiga, et saada nõuandeid, kuidas oleks videolugu kvaliteetsem ja plaaniliselt huvitavam. Samuti pöördusin videoloo monteerimiskvaliteedi parandamiseks professionaalse monteerija poole, kellega arutasid videokontseptsiooni ja monteerimiskvaliteedi parandamise võimalusi. Samuti lisasin juurde tema filmiarhiivist välja otsitud katteplaane, mis lisasid videoloole huvitavust. Videoloosse jätsime sisse nii minu poolt filmitud kaadreid kui ka monteerija soovitatud katteplaane. Seega sain lõppversiooni viimistlemisel vajalikku nõu ja abi mitmelt inimeselt.

3. VIDEOLOO PUBLITSEERIMINE

Esialgse digitaalmeediaprojekti versioon, mille teostan iseseisvalt (alustasin intervjuueeritavate leidmisega, küsimustiku koostamise ja toimetamisega ning lõpetasin filmimise ja monteerimisega), ei läinud kohe avaldamisele, vaid ülevaatamiseks Õhtulehe uudistajuhile Dannar Leitmaale. Dannar Leitmaa suunas pärast avaldamisnõusoleku andmist mind edasi video- ja fototoimetuse juhi Geidi Raua poole, kellega konsulteerides sain videosse sisse viia mõned muudatused. Näiteks soovitas ta sisse tuua droonikaadreid ja graafikat. Samuti konsulteerisin professionaalse monteerija Tiit Looga, kes andis samuti soovitusi, kuidas audiovisuaalset poolt efektiivsemaks muuta.

Veebivideo avaldamisel on oluline ka pealkiri, mis ärataks tähelepanu ja kutsuks lugema. Õhtulehe uudistetoimetuse toimetaja Evelin Kivimaa soovitas muuta mu projekti pealkirja selliselt, et see oleks hiljem sobiv avaldamiseks ka paberväljaandes. Õhtulehes otsustatakse toimetuse koosolekul, millised veebiväljaande videod avaldatakse ka artiklina paberväljaandes. Videolugu “Mis põhjustel tulevad eestlased tagasi Eestisse elama?” otsustati kajastada ka Õhtulehe paberväljaandes. Seetõttu oli oluline leida pealkiri, mis oleks mõjus ka paberväljaandes. Koostöös Õhtulehe toimetaja Evelin Kivimaaga sai lõplikuks pealkirjaks “Võõrsilt tagasitulnute proovikivid: “Me räägime sama keelt, aga mõtleme ikka teistmoodi””. Väiksemas kirjas ja punaselt sai märgitud ka algne pealkiri “Mis põhjustel tulevad eestlased tagasi Eestisse elama?”.

Avaldatud lugu Õhtulehe veebis oli esimesel päeval avalugu. Koostöö kogu Õhtulehe töötajatega oli plaanipärane ja sujus ilusti.

Kavas oli, et kogu esitatud lugu nii videoloon kui ka artiklina oleks informatiivne ja iga lugeja või vaataja saaks sealt enda jaoks vajaliku. Arvan, et videolugu ja artikkel *online*’is täiendasid teineteist. Paberväljaande artikkel ei erinenud *online*’i tekstist.

Kui videoloos oli stsenaariumi eesmärk rõhuda, mis põhjustel eestlased tagasi Eestisse elama tulevad, siis kirjutatud artikli puhul tõin lühidalt ka välja selle, miks lahkuti, miks tagasi pöörduti ja mis on raskused tagasi pöördumisel ilmnevad. Samas on kogu see teave esitatud ka intervjuudena videoloos, kuid fookus on hoitud sellel, et mis põhjustel eestlased tagasi tulevad. Nagu tõdeb ka Integratsiooni Sihtasutuse vanemnõustaja Kätlin Kõverik, on läbilõige tagasipöördujatest mitmekesine ja täpset ülevaadet selle kohta, kes on tagasipöörduja ja mis probleemid tagasipöördumisel esinevad, ei ole uuritud.

Seetõttu leidsin, et hea oleks ka kajastada ka kirjalikult, miks mõni inimene lahkus ja mis on tagasituleku plussid ja miinused.

Järeldan, et veebivideo lugu erineb kirjalikust artiklist mitmeti juba seetõttu, et videoloost võib iga inimene vastavalt enda arusaamadele ja seisukohtadele tõlgendada esitatud teavet mitmeti. Veel leian, et kuna eestlaste tagasitulek on väga lai ja mitmetahuline teema, siis koostatud videolugu oli informatiivne ning andis aluse selleks, et sealt oleks võimalik leida ka teisi ajakirjanduslikke lähenemisnurki, mida kirjaliku artikli puhul edasi anda.

Lugu avaldati Õhtulehe veebis 1. juunil 2020 ja 24. juuli seisuga oli videot vaadatud 13 280 inimest. Hindan vaatajakonna sellise arvu väga heaks.

Õhtulehe toimetuse soovil avaldati lugu ka Õhtulehe 12. juuni 2020 paberväljaandes.

ENESEREFLEKSIOON

Valminud ajakirjanduslik digitaalmeediaprojekt koondab mitmeid oskusi, mida ma magistrantuuri ajal õppisin. Samuti aitasid magistriprojektile kaasa läbitud õppeained nagu praktiline ristmeedia projekt (raadio, veeb ja sotsiaalmeedia), kuulamis- ja küsitlemistreening, loo jutustamine, kommunikatsioon ja selle juhtimine, kus hakkasin tähtustama veebimeedia olulisust, kuna külalisõppejõud rääkisid elulistest situatsioonidest, kus sotsiaalmeedia on mõjus.

Kogu ajakirjandusliku digitaalmeediaprojekti raames sain kinnitust, et oskan ülikoolis õpitut ka oma igapäevatöös rakendada. Tuginedes eelpool mainitud õppeainetele ja tehes digitaalmeediaprojekti, olen saanud nende kogemuste kaudu väärt teadmisi, mida kasutan iga päev ka oma töös. Näiteks oskan valmistada efektiivsemalt ette intervjuueeritavatele küsimusi, on arenenud oskus paremini olulist teksti intervjuudest välja lõigata ning eristada mitteolulist infot olulisest, et lugu, intervjuu või uudis oleks põnev ja kaasahaarav. Lugude toimetamine on kiirem ja sisukam ning tihti olen ka oma töös hakanud iseseisvalt filmima ja monteerima.

Tuginedes õpitule ja oma tööle, mida teen Õhtulehes reporterina, usun, et üha enam on oluline, et ajakirjanik oleks võimeline lisaks artikli kirjutamisele nägema laiemat pilti ka sellest, kuidas lugu saaks kajastust veebimeedias, sotsiaameedias (näiteks Facebookis) või ristmeedia näol (televisioon või raadio, ajaleht, YouTube, online-video, Facebook, Instagram). Samuti on oluline tajuda seda, milline oleks loo terviklik väljanägemine näiteks veebikeskkonnas. Sellele aitaks kaasa kui veebivideo koostamisel kaasatakse professionaalset tööjõudu ja kõrgtehnoloogilist tehnikat (Lisa 3).

Tunnen, et sain mitmekülgse sisuloomega ajakirjandusliku digitaalmeediaprojekti haldamise, toimetamise, organiseerimise, aja planeerimise, filmimise ja monteerimisega hästi hakkama. Usun, et need teadmised ja oskused, mis magistriõpingute jooksul omandasin, ning ka praktilised oskused kinnitasid, et olen arenenud ajakirjanikuna universaalsemaks.

KOKKUVÕTE

Ajakirjanduslik digitaalmeediaprojektiga “Mis põhjustel tulevad eestlased tagasi Eestisse elama?” soovisin parandada avalikkuse teadlikkust põhjustest, miks eestlased kodumaale naasevad ja millised on nende tagasi pöördumisega seotud ootused ja raskused. Selleks kasutas digitaalmeediaprojekt Õhtulehe veebilehe võimalustest teksti ja video esitamist, interaktiivsust suurendan projekti sotsiaalmeedias jagades. Artiklina ilmus lugu ka Õhtulehe paberväljaandes.

Videointervjuudes said sõna kodumaale naasnud, kes rääkisid nii oma positiivsetest kui ka negatiivsetest kogemustest ning tagasi tulemise põhjustest. Samuti said sõna tagasipöördujatega kontaktis olevad selle eriala spetsialistid.

Video ja teksti esitlemist veebilehel ja selle interaktiivsuse suurendamist sotsiaalmeedias pean tähtsaks, kuna uuringute põhjal jõuab digitaalruumis informatsioon rohkemate inimesteni kui paberlehe vahendusel.

Statistikaameti andmetel vähenes näiteks 2019. aastal trükitud ajalehtede arv võrreldes 2018. aastaga kaheksa võrra (Statistikaameti kodulehekülg, 2020). Samas Eesti Meediaettevõtete Liidu andmetel liigub digitellimuste arv tõusujoones (Eesti Meediaettevõtete Liidu kodulehekülg, 2020).

Uudisteväljaanded ise – näiteks traditsioonilised ajalehed/uudised – on pikka aega olnud vaatajaskonna jaoks olulised käegakatsutavad asjad. Need toimivad infoportaalidena tegelikesse kohtadesse, kus elatakse ja töötatakse, pakkudes samal ajal oma järjepidevuses harjumuspärasest mugavust, alates hommikuse ajalehepoisi rituaalist kuni õhtuse uudisteülekandeni, millele järgneb hiline ilmateade. Digitaalruumi levik on mõnda neist rutiinidest ja tavadest kõigutanud, kui mitte öelda oluliselt kahandanud, laiendades samal ajal meie ruumilist teadlikkust ning pakkudes kõigile inimestele võimalust alati ja kõikjal uudisteni jõuda (Gutsche ja Hess, 2020: 1–2).

Digitaaltuumi tõusu näitab ka see, et Eesti Meediaettevõtete Liidu liikmesväljaanded said 2020. aasta juunis, kokku 100 000 tasulist digitellimust. Kuna tellijaid oli 30% rohkem kui möödunud septembris, tõdeb Eesti Meediaettevõtete Liidu juhataja Merle Viirmaa-Treifeldt, et tellijate arv on märkimisväärne. Veel toob Viirmaa-Treifeldt välja Oxford Reuters Institute'i digitaalmeedia olukorra uuringu tulemuse, millest selgus, et kevadises kriisis tõusis ajakirjanduse usaldusväärsus 40 riigis – sotsiaalmeedia, videoplatvormide ja suhtlusrakenduste kasutatavus kahekordistus (Eesti Meediaettevõtete Liidu kodulehekülg, 2020).

Samuti on läinud Eesti mitmed meediaorganisatsioonid seda teed, *online*-videote esitlemist on hakatud järjest rohkem kasutusele võtma, kuid veebi kaudu video esitamistel on igal meediaorganisatsioonil siiski omad eesmärgid ja nõudmised – nii selgus minu esitatud uuringust, kui küsisin, et kui oluliseks peetakse veebivideote kasutuselevõttu ja mis eesmärki see täidab.

Õhtulehe uudistejuhi Dannnar Leitmaa seisukoht on, et üks pilt annab tõepoolest edasi 1000 sõna. “Üha rohkem kasvab peale uudistetarbijaid, kes eelistavad videopilti tavauudisele. Video loob inimesele kohalolekutunde ja annab tavapärasele uudisele lisaväärtuse,” kinnitab Leitmaa.

Ka Delfi päevakajalise foto- ja videosisu tegevtoimetaja Oliver Tsupsman tõdeb, et ajakirjanduses on video roll väga oluline – eriti praegusel ajal, kus uudistesäateid vaadatakse televiisori vahendusel järjest vähem. Tsupsman: “Video väärtus aga sõltub suuresti kontekstist. Rääkiva pea video ei ole esmatähtis, kui kommentaar on teksti kujul olemas. Küll aga on väärtuslik video olukordadest, mis mõjuvad kindla “tõendina” – näiteks võimalus turul maasikaid ostes petta saada. Asju kirjutades tekib tihti emotsioon, mis võib neid võimendada, ent video juhtumist peaks olema ehe.”

Postimehe foto- ja videotoimetuse juhataja Erik Prozes sõnab, et videol on nüüdisaegses meediaruumis oluline roll. “Video puhul hindame enim selle fenomenaalselt võimekust anda edasi emotsiooni, karakterit, tegevust. Postimees kasutab sõnumi edastamisel erinevaid vahendeid. Tausta avamiseks ja olemuslikuks kirjeldamiseks ei ole video efektiivne tööriist. Siin tulevad appi kirjasõna, infograafika, pildid. Eraldi tõstan esile otseülekandeid, mis pakuvad vaatajaile reaajas siin-ja-praegu-efekti.

Uudislikud otseülekanded sündmuste epitsentrist, meelelahutuslikud kontsertide ja spordiülekanded, samuti ülekanded konverentsidelt jne – see kõik on Postimehe igapäev,” tõdeb Prozes, kuid lisab, et video pole kindlasti universaalne vahend, vaid üks paljudest tööriistadest, mida tuleb omavahel oskuslikult kombineerida.

Ajakirjanduslik digitaalmeediaprojekti “Mis põhjustel tulevad eestlased tagasi Eestisse elama?” videoloo lõpptulemus, mis avaldati Õhtulehe veebilehel, valmis Õhtulehe toimetuse töötajate ideid arvesse võttes, lisaks oli videoloo valmimise protsessi kaasatud professionaalne monteerija. Järeldan, et kui meediaorganisatsioonis teevad koostööd kõik eri ametid – reporter, toimetaja, uudistejuht, videojuht, monteerija –, tuleb töö lõpptulemus tehniliselt kvaliteetsem, pildiliselt huvitavam ning loovam. Seepärast pean oluliseks, et ajakirjanduslik digitaalmeediaprojekt sündis meeskonnatööna ning saan sarnast tööprotsessi kasutada suuremahuliste ajakirjandlike videolugude koostamisel ka edaspidi.

Sooviga saada tagasisidet iseseisvalt koostatud videoprojektile, mis ei läinud avaldamisele, ja avaldamisele läinud videoprojekti kohta, pöördusin Eesti Kunstiakadeemia vanemteaduri Raivo Kelomehe poole, kes tões kahte videolugu kommenteerides: “Kokkuvõttes näen videomaterjali dokumentaalse, informatiivse ja ka uurimusliku katsena anda ülevaade kodumaale tagasipöördujate probleemidest.” Temapoolne tagasiside on toodud lisas 4.

Leian, et Õhtulehe veebilehel 1. juunil 2020 avaldatud ajakirjanduslik digitaalmeediaprojekt “Mis põhjustel tulevad eestlased tagasi Eestisse elama?”, mille vaatajaskond oli 2020. aasta 24. juulil 13 280 inimest, ja Õhtulehe 12. juuni paberväljaandes avaldatud lood tagasipöördujatest täitsid minu seatud eesmärgi, millega soovisin suurendada avalikkuse teadlikkust põhjustest, miks eestlased kodumaale naasevad ja millised on nende tagasi pöördumisega seotud ootused, raskused ja rõõmud.

(Lisa 1) Magistriprojekti märkmed

15. oktoober. Leppisin kokku, et lähen Integratsiooni Sihtasutuse poolt korraldatavale „kogemusnõustamise„ koosviibimisele. Korraldaja oli nõus, aga siis võttis minuga telefoni teel ühendust integratsiooninõustaja, teatades, et nemad ei soovi, et ma seal osaleksin kuulajana, filmiksin ja intervjuusid teeksin. Ta põhjendas soovi sellega, et nad ei tea, kes sinna tagasipöördujatest tulevad ja kui palju on osalejaid. Nõustaja, kes võttis ühendust, ütles, et võibolla nendele tagasipöördujatele ei meeldigi, kui tuleb keegi võõras ning teeb intervjuusid. Nõustaja ütles mulle, et ta sooviks eelnevalt kohaletulnutega vestelda ja küsida, kas nad järgmistel kordadel oleksid nõus, et ma intervjuusid lähen tegema, põhendades, et koosviibimine on esmakordne ja see on tundlik teema, st võib olla inimesi, kes ei soovi avalikult oma kogemustest rääkida ja tahaksid seda teha suletud ringis, kus ei ole kõrvalist kuulajat. Leppisime kokku, et võtan temaga ühendust reedel, 18. oktoobril, kui esimene koosviibimine on läbi.

Vahepeal suhtlesin ka Kaire Povilaitsiga, kes ei soovinud intervjuud anda, aga soovitas enda poolt tehtud kokkuvõtvat ülevaadet tagasipöördujatest ja nende õpivajadusest: http://andrangoogika.tlu.ee/?page_id=1099

21. oktoober. Võtsin taas kord ühendust Integratsiooni Sihtasutuse nõustaja Kaire Cockeriga, kes oli soovitanud kontakteeruda peale esimest koosolekut. Ta ei soovinud, et esimesest koosolekust osa võtan, sest ta arvas, et inimestele ei pruugi see meeldida, kuna ma olen võõras ja teema on tundlik. Helistasin Kairele, et küsida, millal ja kas saaksin siis mõnel järgmisel koosviibimisel osaleda. Tema vastus oli, et ta on puhkusel ja et ma võtaksin temaga ühendust nädala pärast. Sain aru, et ei soovita, et koosviibimistel osaleksin.

Peale seda, kui sain teada, et nõustaja Kaire on puhkusel ja võib juhtuda, et jään Integratsiooni Sihtasutuse poolsest intervjuust ilma, kirjutasin ka sihtasutuse juhatajale, kes vastas, et peaksin Kaire Cockerit puhkuselt tagasi ootama, et siis teemaga edasi minna. Kui Kaire Cocker puhkuselt tagasi tuli, kirjutas ta mulle, et on nõus intervjuuks, ja kutsus kontorisse.

31. oktoober. Käisin Integratsiooni Sihtasutuse nõustajatega intervjuusid tegemas. Sissejuhatuseks tutvustasin oma tööd ja nad ütlesid, et õige ülevaate, kes on tagasipöördujad ja mis on nende murekohad, saaksin siis, kui analüüsiks 300...500 tagasipöördujat. Samuti tõdesid nad, et selliseid õigeid ja suuremahulisi uuringud ei ole tehtud.

Ja kuna iga tagasipöörduja lugu on erinev ja kui ma teeksin näiteks 5-10 eestlasega intervjuud, siis see info ei oleks piisav, et järeltada, mis on nende probleemid tagasipöördumisel. Ja endiselt nad selgitasid, et neile ei sobi see, kui läheksin tagasipöördujate koosviibimistele, sest see algatus on liiga uus ja esimesed kokkuvõtted selguvad jaanuariks. Intervjuude tegemine ise sujus ladusalt.

Järgmised intervjuud olid Facebooki grupis „Tagasi Eestisse“ kokku lepitud. Nõusoleku andsid kaks tagasipöördujat.

04. november. Selgus, et kummagi tagasipöördujaga ei ole ikkagi võimalik sellel nädalal intervjuusid teha (seotus tööga) ja lükkasime need edasi teadamata päevaks. Samas sain nõusoleku kahelt tagasipöördujalt, kes elavad Pärnus. Panime paika, et novembrikuus sõidan Pärnusse intervjuusid tegema. Järgmiseks päevaks (5. november) leppisin intervjuu kokku Aigiga, kes on Facebooki kommuuni „Tagasi Eestisse“ looja. Selgus, et ta ei ela Tallinnas ja intervjuu leppisime kokku järgmise päeva õhtuks, kui ta pidi Tallinnas olema.

05. november. Õhtul kell 18.00 alustasin intervjuud Aigiga. See oli ainuke aeg intervjuuks, mis talle sobis, sest järgmisel päeval pidi ta sõitma Tallinnast ära. Intervjuu viisin temaga läbi selle hotelli fuajees, kus ta peatus. Õues intervjuu tegemiseks oli liiga pime. Intervjuule kulus koos plaanide filmimisega poolteist tundi ja kõik sujus hästi.

14. november. Läksin intervjuud tegema ühe tagasipöördujaga (Sirje). Mitu korda olime muutnud kohtumise aega, kuna ta käis tööl, mille aega ei saa planeerida. Leppisime kokku, et intervjuu toimub tema kodus. Järgmiseks päevaks oli kokku lepitud intervjuu Anne-Ly Reimaaga. Kohtusime hotellis, kus käib lõimumisteemaline konverents.

Kirjutasin ka Kaire Povilaitisele, aga ta ei soovinud ikkagi intervjuud anda. Andis kirjalikult mõned omapoolsed soovitused, millele võiks tähelepanu pöörata (nt koduleht tagasipöördujatele on olemas). Õhtul avastasin, et Sirjega tehtud intervjuu krabisest ja heli ei olnud selge. Oli vaja uuesti teha. Teavitasin sellest Sirjet. Ta oli väga positiivne ja ütles, et võin uuesti selle intervjuu teha.

15. november, Käisin lõimumiskonverentsil. Tegin intervjuu Anne-Ly Reimaaga. Kohapeal soovitas Reimaa teha intervjuu ka rahvastikugeograafi Tiit Tammaruga. Intervjuud õnnestusid ja tegin katteplaane konverentsist.

05. veebruar. Tegin intervjuu Janega. Ta elas Inglismaal ja suvel 2019 tuli tagasi Eestisse. Intervjuu viisin läbi õhtul peale kella viite enda tööandja juures koosolekuruumis. Kahjuks selgus, et koosolekuruumi ventilatsiooni heli oli väga vali. Leppisime kohapeal kokku, et teeme intervjuu uuesti.

11. veebruar. Intervjuu Janega tegime kohvikus, kus ei olnud tugevat taustamüra. Jane tuli kohale, aga kahjuks intervjuu ei sujunud, sest tal läksid sõnad sassi ja ei saanud lauseidki öelnud. Ta oli kuidagi liimist lahti. Salvestasime vähemalt kümme korda uuesti, aega kulus kaks tundi ja ta ei suutnud ennast väljendada, jutt katkes, sest ta hakkas nutma. Talle tulid meelde mälestused, mis tal Inglismaast olid, ja ta ütles, et ta ei saa täna intervjuud enam anda. Kolmandat korda ma teda intervjuuks välja ei kutsunud ja kasutasin videos ka intervjuud, mille ta oli andnud eelnevalt valju ventilatsiooniga ruumis.

12. veebruar. Viisin läbi intervjuu Imrega. Ta elas üle kümne aasta Ameerikas. Oli läinud sinna stipendiumiga õppima. Intervjuu sujus hästi ja Imre rääkis soravalt. Jäin intervjuuga rahule. Hiljem saatis ta pilte enda Ameerikas oldud ajast.

13. veebruar. Sõitisin Pärnusse Etheli juurde. Ta elas kaheksa aastat Aafrikas, kus ta kohtus oma laste isaga. Nüüd ta on tagasi Pärnu linnas koos kahe väikse lapsega. Tagasi tulles lõi ta tagasieestis.com blogi. Intervjuuks oli mul aega umbes 30 minutit, kuna tal olid kaks väikest last üksi kodus ilma valveta ja ta pidi tööle kiirustama. Etheliga suhtlesin mitu kuud, enne kui leidsime aja, mis sobis meile mõlemale, sest mitu korda sai aeg kokku lepitud ja siis taas tühistatud. Väga raske oli sobivat aega leida, kuid kui otsustasin, et sõidan ise Pärnusse, sai intervjuu tehtud.

18. veebruar. Viisin läbi intervjuu Greetega. Ta elab mõned kuud perega Ameerikas ja siis tuleb paariks kuuks tagasi Eestisse. Reisib nii juba aastaid. Töötab välisuudiste toimetajana. Temale sobis intervjuu läbiviimiseks ainult minu töökoha koosolekuruum. Kahjuks tuli intervjuu teha avatud ruumis, kus käis mööda nii mõnigi inimene. Kohati oli möödaminejate heli kuulda ka montaažis.

07. märts. Sõitsin Rakveresse Maarika juurde. Tal on 7-aastane tütar, kes on mulatt, sest ta isa on pärit Indiast. Maarika elas ja töötas viimati Inglismaal, kus ta kohtus India rahvusest mehega. Tänapäevaks on nad lahutatud. Maarika tutvustas mulle ka Rakvere linna. Maarikaga oli esimene intervjuu kokku lepitud 22. veebruariks, sest ta oli siis ise Tallinnas. Kahjuks ilm oli tormine ja külm ja ta loobus intervjuust. Et temaga intervjuud teha, sõitsingi Rakveresse. Muud võimalust ei olnud.

(Lisa 2) Võtteplaan

Võtte kohad	Loo allikad	Pikkused ja kirjeldused
31. oktoober. Integratsiooni Sihtasutuse kontor. Intervjuude algus kell 10.00-12.00	Integratsiooni nõustajad. Kätlin Kõverik ja Kaire Cocker. Küsimused saatsin mailiga.	Projektis kasutan u 5 minutlist intervjuud. Katteplaanid on Integratsiooni Sihtasutuse ruumist ja detailidest.
05. november. Õhtul kell 18.00 intervjuu Aigiga. Kohtumine toimub hotelli fuajees ja kestab u 1h	Aigi on Facebooki kogukonna „Tagasi Eestis“ asutaja. Küsimused saatsin läbi facebooki.	Kasutan 4 minutlist intervjuud. Katteplaanideks kasutan Aigi saadetud fotosid. Filmin juurde Tallinna linna plaane-10 (üldplaani) 10 (lähiplaani)
14.november.Intervjuu tagasipöördujaga (Sirje). Kohtumine on Sirje kodus.	Sirje on Eestis ära olnud 38.aastat. Elanud nii Soomes ja Rootsis. Eestis elab u aasta.	Intervjuu toimub Sirje kodus. Filmin katteplaanideks Sirje kodu. 10 (üldplaani) 10 (lähiplaani). Projektis kasutan 4 minutilit intervjuud.
15.november. Intervjuu toimub lõimumiskonverentsil AnneLy Reimaaga.	Anne-Ly Reimaa(lõimumisvaldkonna rahvusvaheliste suhete juht). Küsimused saatsin mailile.	Intervjuu toimub konverentsi lõunapausil. Projektis kasutan u 4 minutlist intervjuud. Katteplaanideks filmin konverentsi.
05. veebruar. Intervjuu Janega toimub koosolekuruumis.	Jane elas Inglismaal ja suvel 2019 tuli tagasi Eestisse.	Videoprojektis kasutan Jane saadetud fotosid. Filmin juurde Tallinna linna plaan.
12. veebruar. Intervjuu Imrega toimub kohvikus. Kell 18.00-19.00	Imre elas üle kümne aasta Ameerikas. Oli läinud sinna stipendiumiga õppima.	Küsimused saatsin facebooki. Projektis kasutan Imre saadetud fotosid. Vajadusel kasutan Tallinna linna plaane.
18. veebruar. Intervjuu Greetega. Kell 17.00-18.00. Toimub Õhtulehe koosolekuruumis.	Viisin läbi intervjuu Greetega. Ta elab mõned kuud perega Ameerikas ja siis tuleb paariks kuuks tagasi Eestisse ning töötab ka siin.	Kasutan Greete saadetud fotosid. Vajadusel kasutan Tallinna linnast filmitud plaane. Projektis kasutan u 4 minutlist intervjuud.
13. veebruar. Intervjuu Etheliga. Sõidan Pärnusse.	Ethel elas kaheksa aastat Aafrikas. Peab ka blogi tagasieestis.com	Projektis kasutan Etheli saadetud fotosid. Filmin Pärnu linna. Umbes 10 (üldplaani) ja 10 (lähiplaani).
07. märts. Sõitsin Rakveresse Maarika juurde.	Maarikal on 7-aastane tütar, kes on mulatt, sest ta isa on pärit Indiast. Maarika elas ja töötas viimati Inglismaal, kus ta kohtus India rahvusest mehega.	Videoprojektis kasutan u 4 minutlist intervjuud. Plaanideks kasutan Rakvere linna plaane. Võimalusel teen intervjuu tema tütreaga. Küsimused saatsin Facebooki.

(Lisa 3) Projekti eeldatud eelarve: tehnika ja muud vahendid

Projekti eeldatud eelarve on tehtud võttes arvesse 2020. aasta lõpu turuhindu produktsiooni- ja tehnikarendiettevõtetes.

Tehnika ja muu	Hind / tk	Päevade arv	Summa kuus	Summa 7 kuud
<i>Kaamera - Sony A7s II</i>	280 + km	7	1120 + km	7840 + km
<i>Objektiiv</i>				
<i>Sony FE 24 – 70mm f2.8</i>	154 + km	7	616 + km	4312 + km
<i>Kaamera mikrofon</i>	7+km	7	28 + km	196 + km
<i>Manfrotto statiiv</i>				
	63 + km	7	252 + km	1764 + km
<i>Video montaaž</i>	200 + km	1	1400 + km (7 päeva)	9800 + km
<i>Operaator</i>				
	400 + km	1 (8h)	800 + km (2 päeva)	5600 + km
				Kulu kokku: 29 512 + km

Hinnakiri on koostatud www.hansavideo.ee ning www.theconcept.ee alusel, mille nimekirjas on olemas kõik vahendid ja tööjõud, mida filmi tegemiseks vajasin. Kuna projekti teostasid seitse-kaheksa kuud on tabelis välja toodud projekti eeldatud lõplik maksumus.

Minu projektis puudus eelarve, kuna kasutasin tööandja poolt võimaldatud tehnikat.

(Lisa 4) Eesti Kunstiakadeemia vanemteaduri Raivo Kelomehe tagasiside

Gitta Rieneri videomaterjal

1. <https://youtu.be/mNyPyC6y8jo>
1. <https://www.ohtuleht.ee/1002646/video-voorsilt-tagasitulnute-proovikivid-me-raagime-sama-keelt-aga-motleme-ikkagi-teistmoodi->

Võrreldes kahte videot, siis eelistus kaldub kahtlemata teise poole, mis on tehnilistel viimistletum ja sisaldab mitmeid atraktiivseid elemente. Teisel videol on autoreid mõistagi rohkem ja üks tootmiskulud on kindlasti ka suuremad. Mõnevõrra võikski neid vaadata kui õppematerjali. Esimene video on näide, mida on võimalik üksinda ja väheste vahenditega ning teine, mida saab teha korraliku professionaalse tiimi ja tehnikaga. Esimeses kippusid interjuud ka liialt venima ja Imre näiteks vaatas liiga palju oma pooleli taldrikusse, kus tal oli mõistetavalt jahtuv lõunasöök. Ka näide, milliseid olukord võiks vältida intervjuueerimisel. Eks teise juures oli ka monteeri ja kätt selgelt tunda. Kui palju sekkus sinna rezhissöör, pole selge. Üldjoontes on tegu ratsionaalse ajakirjandusliku materjaliga, kus pildiga mängida või veelgi enam – eksperimenteerida – ei oleks sobiv. Siiski meeldisid teises videos katteplaanidena kasutatud droonivõtted, kohati üsna värsked vaatenurgad. Samuti võtted “ebatavalisest rakursist”, nagu selleks olid kaadrid, mis olid filmitud lausa põlvede kõrguselt. Kohati tundus, et oli ka lavastatud stseene, kiirendatud võtteid ja muid tegelikkuse “moonutusi”, mis mõjusid siiski mänguliselt ja visuaalses mõttes rikastavalt. Olulist infoabi annavad ekraanile kuvatud numbriline ja tekstiline materjal, mis kordab küll üle tekstis öeldut, et on oluline teisele meelel suunatud infopakend, mis soodustab materjal kohalejõudmist.

Kokkuvõttes näen videomaterjali dokumentaalse, informatiivse ja ka uurimusliku katsena anda ülevaade kodumaale tagasipöördujate probleemidest.

7. juuli 2020

Raivo Kelomees, PhD

Eesti Kunstiakadeemia vanemteadur

(Lisa 5) Õhtulehe paberväljaandes avaldatud artikkel

VÕÕRSILT TAGASITULNUTE PROOVIKIVID: „Me räägime sama keelt, aga mõtleme ikkagi teistmoodi.“

MIS PÕHJUSTEL TULEVAD EESTLASED TAGASI EESTISSE ELAMA?

GITTA RIENER
gitta.riener@ohuleht.ee

Eestisse naasnud Sirje sõnul on ta 38 võõrsil elatud aastaga nii palju muutunud, et siin elavad tuttavad ei mõista teda. Mitu tagasi-pöördujat leiab, et neil aitaks uuesti kohaneda, kui leida endale kogukond, kus saab jagada oma teekonda, mõtteid ja hirme.

Sirje oli Eestist ära 38 aastat, elades nende aastate jooksul Soomes ja Rootsis. Tagasi Eestisse tuli ta 2019. aasta jaanuaris. Sirje lahkus sellepärast, et ta ei näinud Eestis tulevikku. „Kõik oli hall ja piirid olid kinni. Puudus oli midugi kõigest tarbe-kaupadest ja isegi toiduainetest, ning ei tahtnud endale sellist elu. Aga kui ma Eestist ära kolisin, oli midugi kõik raske. Kuigi tundub, et oli ilus, kõik oli ju seal [võõrsil] saadaval“, räägib Sirje.

Sirje sõnul on ta 38 ära olnud aastaga nii palju muutunud, et tunneb, et Eestis elavad tuttavad ei mõista teda. „Ma olen ikkagi nii palju aastaid ära ning sugulased ja tuttavad, kes mul siin on, nemad ikkagi minust ütlesid, et ma ei oska öelda, milles asi, aga ma olen aru saanud, et nad ei saa minust lihtsalt aru. Me räägime sama keelt, aga mõtleme ikkagi teistmoodi“, arutleb Sirje, kes eestlastest rohkem suhtleb praegu hoopis sõbrannadega, kes elavad Soomes või Rootsis.

Eestis saab laps olla iseseisev

Eesti rahvaarv on kasvanud juba viiendat aastat tänu siserände, näitavalt statistikaameti andmed. Näiteks 2019. aastal saabus Eestisse elama 5030 inimest rohkem, kui siit lahkus. Kuid statistikut toovad välja, et eestlaste endi osatähtsus rahvastikus väheneb, mis võib rahvusriigi ohtu seada. Kes on aga need Eesti inimesed, kes elavad mõnd aega võõrsil ja siis kodumaale tagasi pöörduvad? Täpset ülevaadet Eestisse tagasi-pöördujate kohta paraku pole. Integratsiooni sihtasutuse vanemõustaja Kätlin Kõveriku sõnul on tagasi-pöördujate läbilõige rikkalik ja eripalgeline. „Me ei saa öelda, et tagasi-pöörduja on teatud kindlate tunnustega. Neid on alates tipp-spetsialistidest kuni õppima läinud noorteni“, kinnitab ta.

Väga erinevad on ka tagasi-pöördumise põhjused. „On neid, kes teevad seda suurest armastusest; on neid, kes on sunnitud olukorras kas siin pere liikmetega toimunud sündmuste tõttu siin kodumaa või

KAHEKESI TAGASI: Marika kolis Eestisse tagasi 2014. aastal. Mitte enam ükski, vaid koos mulatist lapsega, kes nüüdseks on seitsmeaastane.

LÕIMUMISE PROBLEEM: Tartu ülikooli linna- ja rahvastikugeograafia professor Tiit Tammaru tööb välja, et elukohta vahetades tekib ikka lõimumise probleem.

MUUTUNUD MEES: Imre ootas huviga Eestisse tagasitulekut, sest tahtis näha, kuidas ta saab hakkama nüüd, mil ta on äraolnud aastatega väga palju muutunud.

OOTAMATU ELUPÖÖRE: Etel otsustas 2009. aastal sõita koos kahe sõbraga läbi Euroopa, ent lõpetas oma reisi Lääne-Aafrikas Ghanas.

ka võõrsil“, toob Kõverik välja. „Kvaliteeturing, mis annaks ülevaate, millised tagasi-pöördujad meil on ja mis on nende murekohad, nõuaks sadade inimeste uurimist, et see ülevaade oleks terviklik. Seni tehtud uuringud on peamiselt keskendunud ühele või teisele asjaolule, näiteks tööturule sisenemine või laste koolis toimetulek.“

Marika kolis Eestisse tagasi 2014. aastal koos mulatist lapsega, kes nüüdseks on seitsmeaastane. Ta hakkas tagasitulekuplaane pidama siis, kui laps sündis, sest pidas oluliseks, et ta lapsel oleks võimalik olla ise-

seisev. „Inglismaal on laps viie-aastaselt juba täiskohaga koolilaps. Ma arvan, et Eesti inimesed ei kujuta ettegi, et Inglismaal puhkavad lapsed suvel ainult kuus nädalat. See kõik mõjutas. Ja lapsel ei ole seda isiklikku iseseisvust. Eestis saab ta käia üksinda õues, ta käib raamatukogus, ta käib poes, tal on sõbrad, tal on iseseisvus“, räägib Marika, et Inglismaal ei oleks see mõeldav.

Töökoha leidmine teeb peavalu

Kuidas kohanemine kulgeb, sõltub Marika sõnul sellest, kas sa tuled tagasi üksinda või las-

tega või koos perega. „Mina saan rääkida ainult enda kui üksik-ema seisukohast. Tulin tagasi lapsega kaheksa. Meil oli sellisemal puhkaval lapsel suvel ainult kuus nädalat, aga last ei saanud. Sellepärast venis lasteaiaaega saamine ligi aasta aega. Tuli võtta lapse isalt kiri, allkirjastatud ja notariaalselt kinnitatud, et lubab elada lapsel siin linnas koos emaga“, räägib Marika.

Raskusi valmistas Marikale veel töökoha leidmine. „Olen ausalt, et mina ei käinud Eestis tööl. Mul ei olnud lapsele lasteaia kohta, mul ei olnud teda kuskile panna. Aasta ja seitse

kuud. Jah, ma otsisin Eestis tööd.“

Oles tööt, läks Marika vahepeal koos lapsega kaheks kuuks Inglismaale. „Tegin lapse isaga kokkuleppe, et kui järgneva kahe nädala jooksul Eestis tööd ei leia, kolime Inglismaale tagasi. Et Inglismaal nangunui tööd saab. Päev enne lennukile minikut kandidideerin ühte tekstiiliettevõtet ja sain kohe sinna tööle. See võib-olla oligi saatusega mängimine“, tõdeb Marika.

Etel otsustas 2009. aastal sõita koos kahe sõbraga läbi Euroopa, ent lõpetas reisi Lääne-Aafrikas Ghanas. Sinna jäi ta kaheksaks aastaks. 2016. aastal

Eestisse naasnud Etel elab nüüd koos kahe poolaraablast lapsega Pärnus. Tagasitulemise põhjuseid oli tal mitu, kuid eelkõige soovis Etel stabiilsust ja oma kohta, mida oli Ghanas raske saavutada.

Imre oli Ameerikas üliõpilane ega käinud seal tööl. 2019. aastal naasis ta Eestisse, kus tema sõnul on kõik täiesti teistmoodi, võrreldes sellega, kui ta 11 aastat tagasi lahkus. Ta ootas huviga tagasitulekut, sest tahtis näha, kuidas ta saab hakkama nüüd, kui on eemal olnud aastatega väga palju muutunud. „Maailm on täiesti teistmoodi ja ma ise olen muutunud. Ma ei oska öelda, kas Ees-

MOISTMIST NAPIB: Sirje oli Eestist ära 38 aastat, elades Soomes ja Rootsis. Nüüd tunneb ta, et siinseid tuttavaid ei mõista teda.

TEINEPOOL VÕÕRSILT: Aigi kohtus võõrsil elatud aastate jooksul oma elu armastusega, kellega tal on kaks last.

KINDLAID TUNNUSEID POLE: Integratsiooni sihtasutuse vanemõustaja Kätlin Kõveriku sõnul on tagasi-pöördujate läbilõige rikkalik ja eripalgeline.

VAATA VIDEOT
ohuleht.ee/1002546

ti on muutunud, sellepärast et ma olen nii kaua ära olnud. Kui ma ise muutun ja Eesti muutub, siis ma ei tea, kumb muutus. Või milles see seisneb. Aga ma tean seda, et ma olen ise nii palju muutunud. Tänu sellele on mul Eestis väga põnev olla. Ja teine asi on see, et ma millegipärast eldasin, et kui ma tuln Eestisse tagasi, siis Eesti on selline nagu siis, kui ma lahkusin 2008. aastal. Millegipärast nagu mõtled, et kõik on sama. Aga tegelikult on nii, et maailm areneb, kõik muutub“, räägib Imre.

Seetõttu aitaks tema sõnul paremini hakkama saada see, et tagasi-pöördumist võetaks kui uut kogemust. „Mitte eeldada, et sa tuled tagasi kodumaale, et kõik on sama. Et kõik ootavad sind. Pigem mõtle nii, et sa lähed uude kohta, kus kõik on uus, ja see on täiesti uus kogemus“, soovib Imre.

„Sa oled riigitu.“

Aigi, kes lahkus Eestist tudengina, soovis minna välismaale kogemusi omandama. Ta elas mitmes riigis, sealhulgas kõige kauem ehk suisa 15 aastat veetis ta Inglismaal. Võõrsil veedetud aastate jooksul kohustus ta oma elu armastusega, kellega tal on kaks last. Tagasitulekuotsust tehti päevapealt ja kaks nädalat hiljem oldi perega Eestis.

Aigi sõnul on kõige raskem ületada hirmu. „Et kas siin saab hakkama, kuidas saab, kuidas perel läheb ja kas mu mees kohaneb“, tõdeb Aigi. Tema sõnul on kohaneda kindlasti raske, sest ta oli ära üle kümne aasta. „15 aastat on tegelikult see aeg, kui kaotad ära mingi oma identiteedi osa: et sa oled küll eestlane, aga tegelikult päris ikka ei ole ka. Sa oled riigitu. Ei ole sa kohalik ja kindlasti oled sa kaotanud ka eesti elemendid ja väärtused“, räägib Aigi, et tagasitulekut on väga raske samm.

Aigi sõnul peavad olemas olema tugisüsteem, kes sind aitab, ja sõbrad, et paremini kohaneda. Ta soovib ko-

hanemise huvides leida oma kogukonda. „Leia endale võrgustik ja jaga oma teekonda, jaga oma mõtteid ja hirme. Ole häästi julge oma tunnete väljendamisega. Ei tasu üksinda muretseda jääda“, soovib Aigi. Tartu ülikooli linna- ja rahvastikugeograafia professor Tiit Tammaru tõdeb, et ei ole kuigi konkreetselt uuritud, mis probleemid tekkiid Eesti inimestel pärast võõrsil elamist Eestisse naastes. „See on uurimata valdkond. Midagi me teame ka. Ilmselgelt alati on see lõimumise probleem“, märgib ta, et see tõuseb esile ka siis, kui naaseb Eesti inimese. „Isegi kui sa Eestis sead lihtsalt Tallinna, on vaja kohaneda.“

KASUTATUD KIRJANDUS

Bock, M, A. (2011). You Really, Truly, Have to „Be There“: Video Journalism as a Social and Material Construction, <https://doi.org/10.1177/107769901108800402>

Bock, M, A. (2016). Showing versus telling: Comparing online video from newspaper and television websites. *Journalism*, 17:4, 493–510 <https://doi.org/10.1177/1464884914568076>

Dahlgren, P. (2012). Online journalism and Civic cosmopolitanism. *Journalism Studies*, 14:2, 156-171, <https://doi.org/10.1080/1461670X.2012.718544>

Danesi, M. (2009). *Dictionary of Media and Communication*. New York: M.E. Sharpe.

Eesti Meediaettevõtete Liidu kodulehekül. (2020). Kasutatud 15.07.2020, <https://meedialiit.ee/meedialiit-sai-tais-100-000-digitellimust/>

Ekström, M. (2000). Information, storytelling and attractions: TV journalism in three modes of communication. *Media Culture Society* 22:465.

Gutsche, R. E., Hess, K. (2020). Placeification: The Transformation of Digital News Spaces into “Places” of Meaning. *Digital Journalism*, <https://doi.org/10.1080/21670811.2020.1737557>

Harro-Loit, H., Ugur, K. (2017). Training Methods of Listening-Based Journalistic Questioning, *Journalism Practice*, <http://dx.doi.org/10.1080/17512786.2017.1356687>

Heinrich, A. (2011). *Network Journalism. Journalistic Practice in Interactive Spheres*. New York: Routledge.

Himma-Kadakas, Marju. (2018). Skill performance of Estonian online journalists: assessment model for newsrooms and research. Tartu: University of Tartu Press, <https://dspace.ut.ee/handle/10062/59824>

Ideon, A. (2020). Riina Solman: sisseränne on murettekitav, peame jälgima rahvastiku osakaalu meie rahvastikus. Maaleht, 8. veebruar. Kasutatud 13.05.2020, <https://maaleht.delfi.ee/uudised/riina-solman-sisseranne-on-murettekitav-peame-jalgima-eestlaste-osakaalu-meie-rahvastikus?id=88845293>

Kartveit, K. (2017). How do they do it? Multimedia journalism and perceptions of the practice. Journalism 1–18, <https://doi.org/10.1177/1464884917726420>

Kelomees, R. (2015). Visuaalkunst on äärmuslikes vormides jõudnud visuaali eitamiseni. Sirp, 10.juuli. Kasutatud 12.07.2020, <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/film/visuaalkunst-on-aarmuslikes-vormides-joudnud-visuaali-eitamiseni/>

Kuiken, J., Schuth, A., Spitters, M & Marx, M. (2017). Effective Headlines of Newspaper Articles in a Digital Environment. Digital Journalism, 5:10, 1300-1314, <https://doi.org/10.1080/21670811.2017.1279978>

Lukason, O. (2008). Tagasi koju? Konverents eestlaste repatrieerumisest. Tartu: Korporatsioon Rotalia.

McQuail, D. (2003). McQuaili massikommunikatsiooni teooria. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Norris, P., Inglehart, R. (2013). Cosmopolitan Communication: Culture Diversity in a Globalized World. Cambridge University Press.

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1467-9221.2012.00938.x>

Planer, R., Godulla, A. (2020). Longform Journalism in the USA and Germany: Patterns in Award-Winning Digital Storytelling Productions, Journalism Practice, <https://doi.org/10.1080/17512786.2020.1742771>.

Pullerits, P. (1997). Ajakirjanduse põhižanrid. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

Radcliffe, D.ja Ali, C. (2017). Life at Small-Market Newspapers: Results from a Survey of SmallMarket Newsrooms. New York: Tow Center for Digital Journalism, Columbia University.

Somvanshi, D. (2019). The Future of Audiovisual Story Telling. E-Service Journal 6:6, 64-71, <https://www.researchgate.net/publication/338214325>

Statistikaameti kodulehekül. (2020). Kasutatud 20.07.2020, <https://www.stat.ee/artikkel-20-05-20-moodunud-aastal-vahenes-nii-trukitud-ajalehtede-kui-ka-ajakirjade-arv>

Statistikaameti kodulehekül. (2020). Kasutatud, 13.05.2020, <https://www.stat.ee/pressiteade-2020-059>

Steensen, S. (2009). The shaping of an online feature journalist. Journalism, 10:5, 702–718. <https://doi.org/10.1177/1464884909106540>

Steensen, S. (2011). The Featurization of Journalism. Nordicom Review 32:2, 49-61. <https://doi.org/10.1515/nor-2017-0112>

Steensen, S. (2013). Balancing the Bias. The Need for Counter-Discursive Perspectives in Media Innovation Research. Storsul, T. ja Krumsvik, A. H (toim). Media Innovations: A Multidisciplinary Study of Change (lk 45-59). Coronet Books Inc.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Gitta Riener,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose
Ajakirjanduslik digitaalmeediaprojekt:
“Mis põhjustel tulevad eestlased tagasi Eestisse elama?”
(Projekti tegevusaruanne)

mille juhendaja on Eleri Lõhmus,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Gitta Riener

12.08.2020